

IZVJEŠTAJ O PROGRAMSKIM AKTIVNOSTIMA UMHCG-a za 2017.

Skupština UMHCG je održala prvu redovnu sjednicu u 2018. godini 19. marta. Na sjednici su, pored ostalog, usvojeni narativni i finansijski izvještaj UMHCG za 2017. godinu, Plan rada UMHCG za 2018, Plan apliciranja projektima za 2018. i Raspoloživa sredstva za programske aktivnosti u 2018. godini.

UMHCG je izradilo novi Strateški plan za period 2017 – 2020. dostupan na linku <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/10/Strate%C5%A1ki-plan-2020-1.pdf>

U septembru je Aleksandra Pavićević imenovana za novu izvršnu direktoricu Udruženja.

PROGRAM ZA OBRAZOVANJE I EDUKACIJU

Kampanja za upis na fakultet i info štandovi na fakultetima

U Omladinskom centru smo 13. juna imali pres konferenciju povodom početka kampanje i organizovanja info štandova na crnogorskim fakultetima. Pomenuta aktivnost je organizovana u cilju informisanja budućih studenata o servisima podrške koje mogu dobiti podsredstvom SSK. Takođe je predstavljen i kratki animirani video https://www.youtube.com/watch?v=ZofjYm_AKCo koji pored vizuelne, sadrži audio poruku i prevod na gestovni jezik. U Nikšiću smo 14. juna prisustvovali **Danu otvorenih vrata** u organizaciji Filozofskog i Filološkog fakulteta, čime smo i zvanično započeli kampanju.

20. juna smo imali info štand na Univerzitetu Mediteran na Starom aerodromu, gdje smo dijeljenjem lifleta promovisali aktivnosti koje sprovodimo u okviru SSK s akcentom na obrazovanje i zapošljavanje. **10. i 11. jula** smo bili na Univerzitetu Crne Gore gdje smo imali info štandove na Pravnom, Ekonomskom, Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici, kao i na Fakultetu za sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću. Kampanju povodom upisa na fakultet smo završili **12. jula** postavljanjem info štanda na Univerzitetu Donja Gorica. U toku trajanja kampanje info štandove je posjetilo preko 200 posjetilaca.

U toku I i III upisnog roka je studije upisalo **12 bruceša** s invaliditetom, uz pomoć i na inicijativu UMHCG.

Dodatni rokovi za polaganje ispitnih/predispitnih obaveza

U januaru, februaru i novembru smo uputili molbe Filološkom, Filozofskom i Pravnom fakultetu, za odobravanje dodatnih rokova za polaganje ispita i kolokvijuma, kao i prilagođavanje polaganja ispita i kolokvijuma. Filozofski fakultet je pozitivno odgovorio, na Filološkom fakultetu je pozitivno riješeno po jednoj od dvije upućene molbe, dok sa Pravnog fakulteta korisnica usluga nije dobila povratnu informaciju.

Pozitivan odgovor Filološkog fakulteta dobili smo i što se tiče molbi za oslobađanje od plaćanja kursa engleskog jezika za korisnicu usluga D. S. i oslobađanje od pohađanja redovne nastave za korisnicu usluga N. B.

Pravni fakultet je pozitivno riješio naš zahtjev za povraćaj novca za polaganje ispita u avgustovskom roku za korisnika usluga M. O.

Na zahtjev studenta **I. S.** u skladu s prethodnom praksom prilikom upućivanja sličnih zahtjeva uputili smo Molbu menadžerki Univerziteta Donja Gorica za produženje roka za predaju specijalističkog rada. Nakon toga smo usmenim putem dobili odgovor da Molba nije odobrena zbog neblagovremenog upućivanja Zahtjeva dekanu Fakulteta humanističkih studija, nakon čega smo u oktobru uputili i tu molbu. Međutim, kako student nije informisao osoblje UDG o potrebi

odlaganja roka za predaju rada, isti mu nije dozvoljen. Korisnik je obnovio godinu, jer mu je specijalistički rad naznačen kao poseban predmet i nosio je 12 ECTS. Kada smo u septembru poslali inicijativu za oslobađanje od plaćanja naknade za studiranje za studijsku 2017/18 I.S. je stavljen na spisak zbog oslobađanja od plaćanja odbrane specijalističkog rada, a taj zahtjev je pozitivno riješen.

Preporuke za upis i besplatno školovanje

U septembru smo poslali spiskove za oslobađanje od školarine i to:

Univerzitetu Crne Gore - 55 studenata, Univerzitetu Mediteran - 16 studenata, Univerzitetu Donja Gorica - 15 studenata. Samostalnim fakultetima smo poslali spisak 28. septembra - 5 studenata. Svi studenti su oslobođeni od plaćanja školarine. Ukupan broj studenata za studijsku 2017/18 godinu je 91.

U oktobru smo poslali pojedinačne spiskove studenata koji su oslobođeni od plaćanja školarine fakultetima sa UCG i Univerziteta Mediteran.

Studentski kredit/stipendije

S obzirom na to da smo se krajem 2016. obratili Ministarstvu prosvjete, odjeljenju za učenički i studentski standard za odobrenje studentskih kredita za naše korisnike usluga u toku studijske 2016/2017. i nijesmo dobili nikakav odgovor, u januaru smo poslali mejl ministru prosvjete Damiru Šehoviću s ponovljenom molbom. Iako smo u februaru opet kontaktirali Ministarstvo prosvjete i dobili odgovor da će kontaktirati šeficu kabineta ministra i da ćemo uskoro biti obaviješteni o ishodu, nijesmo dobili nikakav odgovor do kraja studijske godine, što se prvi put dešava unazad nekoliko godina.

U januaru smo Ministarstvu prosvjete (odjeljenju za učenički i studentski standard) uputili Molbu za oslobađanje od obaveza vraćanja studentskog kredita za korisnicu usluga **S.R.**,. Usmenim putem nam je saopšteno da će biti obavezna da vrati 20% od ukupne sume dobijenog studentskog kredita.

U oktobru smo poslali **Propratno pismo Ministarstvu prosvjete – Odjeljenju za učenički i studentski standard, za dobijanje studentskog kredita** za **25 studenata**. U rang listi objavljenj na sajtu Ministarstva prosvjete, navedeno je da je pravo na studentski kredit ostvarilo **17 studenata**. Osam studenata nije ostvarilo pravo na kredit od čega sedam studenata zbog niže posječne ocjene na prethodnoj studijskoj godini, dok je utvrđeno da je jedan student obnovio godinu.

U oktobru smo poslali **Propratno pismo Ministarstvu prosvjete - Direktoratu za visoko obrazovanje za dobijanje stipendije** za 2 korisnice usluga. Na rang listi studenata koji su ostvarili pravo na stipendiju nalaze se i ove dvije korisnice.

U oktobru smo upitali Molbu Komisiji za dodjelu stipendija na teritoriji Opštine Tuzi za korisnicu usluga **S. C.** u cilju ostvarivanja prava na stipendiju. Usmenim putem smo dobili informaciju da je Zahtjev pozitivno riješen.

Smještaj u studentskim domovima u Podgorici i Nikšiću posredstvom UMHCG ostvarilo je **26 studenata i jedna asistentkinja**.

Povodom Svjetskog dana knjige i autorskih prava 23. aprila smo se oglasili saopštenjem za javnost <http://umhcg.com/umhcg-omoguciti-osi-pristup-informacijama-u-vrijeme-i-na-nacin-koji-njima-najbolje-odgovara/> u kojem smo ukazali na važnost traženja, primanja i širenja informacija od strane OSI i posebno omogućavanja pristupa informacijama u oblasti obrazovanja i usavršavanja, te na dosljednu primjenu Zakona o autorskim i srodnim pravima.

Tokom manifestacije Dani nauke, 10. i 11. oktobra su u prostorijama Rektorata Univerziteta Crne

Gore u okviru projekta „**Promocija asistivnih ICT za osobe s invaliditetom**“ organizovane radionice na kojima su učesnici upoznati sa modelom pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima, asistivnim tehnologijama, kao i sa konkretnim primjerima upotrebe ovih tehnologija. Radionicama je prisustvovalo oko 40 osoba s invaliditetom, članova njihovih porodica, predstavnika akademske zajednice, institucija i medija.

Povodom Međunarodnog dana studenata 17. novembra obratili smo se saopštenjem za javnost <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1773-umhcg-i-dalje-nepovoljan-polo%C5%BEaj-studenata-s-invaliditetom-u-crnoj-gori> gdje smo tom prilikom ukazali na nepovoljan položaj studenata s invaliditetom u Crnoj Gori, jer država i dalje ne preduzima adekvatne mjere kako bi studenti s invaliditetom ravnopravno bili uključeni u proces obrazovanja.

Časovi u SSS̄ Sergije Stanić

U februaru smo imali četiri časa za isto toliko odjeljenja I razreda ove srednje škole, što je nastavak sedmogodišnjih aktivnosti i saradnje s ovom školom.

Posjeta iz škole Sutjeska

Polovinom aprila posjetili su nas učenici/ce Osnovne škole „**Sutjeska**“. Učenici/ce su željeli da se upoznaju sa radom Udruženja i da saznaju više o pravima osoba s invaliditetom.

XII Međunarodni sajam knjiga i obrazovanja

2 - 9. maja smo prisustvovali 12. Međunarodnom sajmu knjiga i obrazovanja, koji je održan u Delta City-ju. Na štandu su bili izloženi lfleti iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, samostalnog života, zdravstvene zaštite, kao i Studije iz oblasti pristupačnosti, zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije, filmovi i drugi promotivni materijal.

Na Sajmu su bili izloženi materijali edukativnog karaktera. Sajam je posjetilo više hiljada posjetilaca.

Portal DisabilityINFO

Napomena: Dio izvještaja naveden je u sklopu izvještaja o projektu podržanom od Telenor fondacije.

Od početka februara, zaključno s 9. aprilom održane su preostale obuke u sklopu projekta: DisabilityINFO – portal osoba s invaliditetom. Obuke su održane na teme: **Odnosi i uloga medija u izvještavanju o osobama s invaliditetom, Uticaj masovnih medija i odnos prema OSI, Invaliditet i identitet - medijsko izvještavanje**, dok su 2. i 9. aprila održane praktične obuke za pisanje tekstova. Fotografije sa obuka dostupne su na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1173920015976450.

Nakon završenih obuka učesnici/ce istih su imali zadatak da na predložene teme napišu autorski tekst, a potom je Komisija u tročlanom sastavu odabrala tri najbolja teksta, koja su objavljena u novom broju časopisa „DisabilityINFO“, na čijoj smo pripremi aktivno radili u aprilu. Elektronska verzija dostupna je na: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/11/Casopis-Web.pdf>.

Do sada su objavljene i dvije nove smjernice za ostvarivanje prava (naknada po osnovu tjelesnog oštećenja, pravo na invalidsku penziju). U avgustu su objavljene i smjernice za ostvarivanje prava na medicinsku rehabilitaciju i medicinsko-tehnička pomagala.

Akcioni plan Strategije informisanja javnosti o pregovorima CG s EU

UMHCG u ovogodišnjem Akcionom planu ima 15 mjera od kojih će dvije finansirati Ministarstvo evropskih poslova kroz projekat podržan od Evropske komisije. UMHCG je do kraja oktobra skoro sve aktivnosti realizovalo po planu i o tome na zahtjev MEP pripremi izvještaj. Aktivnost povodom obilježavanja 5. maja, Evropskog dana samostalnog življenja se našla i u Biltenu Ministarstva.

Kampanja povodom Svjetskog dana osoba s Daun sindromom

UMHCG je 21. marta u saradnji sa Resursnim centrom „1. jun“ organizovalo manifestaciju na Trgu nezavisnosti u Podgorici, tokom koje su učesnici, u znak podrške, nosili šarene i rasparene čarape koje predstavljaju simbol osoba s Daun sindromom. Manifestacija povodom Svjetskog dana osoba s Daun sindromom je obilježena i koreografijama djece iz Resursnog centra "1. jun", likovnim radionicama i šetnjom kroz centar Podgorice. Pored navedenog, UMHCG je i ove, kao i prethodne godine, pokrenulo kampanju, u okviru koje su već od 14. marta objavljivane fotografije djece i odraslih s Daun sindromom, koje su nam slale njihove porodice i prijatelji, i brojni tekstovi posredstvom portala. Fotografije su dostupne na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1305092719525845.

Kampanja povodom 2. aprila, Svjetskog dana osoba s autizmom

UMHCG je u saradnji s Resursnim centarom "1. jun" obilježilo i 2. april - Svjetski dan osoba s autizmom. Događaj je organizovan na Trgu nezavisnosti u Podgorici, s početkom u 10 časova, a pratio ga je bogat i raznolik program.

U okviru programa su nastupili učenici Resursnog centra Željko Vlahović i Ružica Caković, zatim dječji hor "Zvezdice" sa tri pjesme, nakon čega su u likovnim radionicama, u okviru kojih su bojane i sklapane puzzle i kišobrani, učestvovala djeca iz Resursnog centra i mnogobrojni volonteri.

Na kraju programa na glavnom podgoričkom trgu, u 11 sati je u vazduh pušteno 100 plavih balona uz "Vilinsku pjesmu".

Događaj su podržali i članovi udruženja studenata medicine MoMSIC Montenegro. Ovaj datum se obilježava širom svijeta pod sloganom #LightItUpBlue. Međunarodna organizacija "Autism Speaks" (Autizam govori) svake godine poziva organizacije i pojedince s globalnog nivoa da se uključe u kampanju. Tim povodom, na inicijativu UMHCG ove godine se globalnoj inicijativi pridružila i Crna Gora, na način što su u noći između 1. i 2. aprila zgrade kulture na Cetinju, u Kotoru i Podgorici, Institut za javno zdravlje u Podgorici i Telenor Crna Gora (Telenor fondacija) svijetljeli u plavoj boji.

Fotografije sa događaja su dostupne na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1319989298036187

Kampanja povodom 25. oktobra, Svjetskog dana spine bifide i hidrocefalusa

UMHCG je u periodu od 18. do 25. oktobra sprovodilo kampanju povodom Svjetskog dana spine bifide i hidrocefalusa na društvenim mrežama i na portalu DisabilityINFO. U okviru kampanje su objavljivane slike i video materijal koje je pripremila Svjetska federacija za spinu bifidu i hidrocefalus (International Federation for Spina Bifida and Hydrocephalus), kao i tekstovi na portalu. Na posebnom sajtu koji je posvećen ovom danu, promovisane su aktivnosti UMHCG-a. (Dostupno na linku: <https://www.worldspinabifidahydrocephalusday.com/activities2017>).

Nakon uspješno sprovedene kampanje, dobili smo poziv za učešće na regionalnoj radionici u Zagrebu od 16. do 18. novembra, gdje je ispred UMHCG prisustvovala Anđela Radovanović. Na radionici su, pored tema iz oblasti integrisanog sistema zdravstvene zaštite za osobe sa spinom bifidom, obrađivane i teme iz oblasti rane identifikacije i intervencije i samozastupanja za mlade s invaliditetom.

Projekat „Za mlade s invaliditetom, bez barijera!“

Sprovođenje projekta „Za mlade s invaliditetom, bez barijera!“ podržanog od strane Ministarstva sporta, započeto je početkom jula. Projektom je planirano održavanje tri Javne debate o kvalitetnom pristupu obrazovanju i tržištu rada. Debate smo organizovali u vrijeme upisnih rokova na fakultetima sa željom da se pokrene diskusija o uslovima za mlade s invaliditetom za sticanje visokog obrazovanja i zaposlenja. **Prva Javna debata održana je u Budvi 6. jula** u prostorijama Akademije znanja, na njoj je prisustvovalo 13 učesnika, kao i predstavnici medija. Govornici su bili: izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić, ispred Sekretarijata za društvenu djelatnost Opštine Budva Ljiljana Pjerotić i diplomirana pravnica Dunja Samaradžić. **Druga Javna debata je održana 19. jula u Pljevljima**, u hotelu „Pljevlja“ i na njoj je prisustvovalo 18 učesnika, kao i mediji iz Pljevalja. Govornici su bili: izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić, predsjednik Opštine Pljevlja Mirko Đačić, Eva Cmiljanić ispred Centra za socijalni rad Pljevlja i

Žabljak, ispred Biroa rada Vildana Odović, kao i studentkinja Pravnog fakulteta Anđela Dragović. **Treća Javna debata održana je 21. jula na Cetinju**, u prostorijama Američkog ugla i na njoj je prisustvovalo 13 učesnika. Govornici su bili: izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić, Gradonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović, ispred Centra za socijalni rad Cetinje Milica Kastratović i studentkinja magistarskih studija Anđela Radovanović. Fotografije sa debata su dostupne na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1441469529221496

Jedna od aktivnosti predviđena ovim projektom je nadogradnja internet stranice za informisanje i savjetovanje mladih. Sajt umhcg.com je dizajnerski i tehnički unaprijeđen i obogaćen novim kategorijama: Galerija (sa podkategorijama fotografije i video), a dodat je Forum. Sajt je pristupačan za osobe s oštećenjem vida.

U okviru aktivnosti za dvomjesečnu radnu praksu za najmanje troje mladih s invaliditetom, prijavilo se troje studenata D.S, O.T. i A.M. koji su odradili dvomjesečnu radnu praksu.

Izrada Studije praktične politike o pravnom i institucionalnom okviru i postojećim mjerama i programima za zapošljavanje mladih s invaliditetom započeta je u septembru.

Studija sadrži informacije u vezi s položajem mladih s invaliditetom u Crnoj Gori, međunarodni pravnim i normativnim okvirom u oblasti obrazovanja i zapošljavanja mladih, strategijama i planovima u oblasti zapošljavanja, kao i to koji se programi nude mladima s invaliditetom. Projekat je uspješno realizovan zaključno sa **30. novembrom**.

U okviru ovog projekta **20. decembra** Ministarstvo sporta je organizovalo završnu pres konferenciju gdje su predstavljeni rezultati projekata podržanih na ovogodišnjem Konkursu za finansiranje i sufinansiranje omladinskih organizacija. Na pomenutoj konferenciji ispred UMHCG prisustvovala je koordinatorka projekta Ivana Bogdanović.

Sajam NVO EXPO - Sajam nevladinih organizacija

U Budvi na Jadranskom sajmu **28. oktobra** organizovan treći po redu Sajam nevladinih organizacija. Na sajmu se sa svojim štandom predstavio i UMHCG gdje smo tom prilikom, između ostalog, promovisali Studentsku savjetodavnu kancelariju, ali i druge servise podrške koji su namijenjeni osobama s invaliditetom.

Na Sajmu su bili izloženi materijali edukativnog karaktera. Sajam je posjetilo više stotina posjetilaca.

Fotografije su dostupne na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1569650713070043

PROGRAM ZA ZAPOŠLJAVANJE I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

Projekat Trans2Work3

U januaru je održan inicijalni sastanak sa predstavnicima Fakulteta vizuelnih umjetnosti povodom početka sprovođenja aktivnosti u okviru projekta „Od obrazovanja ka zaposlenju – Trans2Work 3“ i definisan dalji tok rada na projektnim aktivnostima.

Početkom februara održan je drugi sastanak povodom početka obuke iz oblasti grafičkog dizajna. Ovom sastanku su prisustvovali i polaznici/ce projektnih aktivnosti koji su u dogovoru sa našim partnerima odlučili da se obuka održava svake subote, počev od 11. februara. Ukupno su održane 33 radionice.

U okviru projekta je organizovano i 13 grupnih seansi za polaznike/ce obuke sa psihološkinjom.

Polaznici su u toku kampanje povodom upisa na fakultet dizajnirali poster na kojem je predstavljen rad SSK. Poster smo objavili na našoj FB stranici. Polaznici su radili na dizajniranju lifleta u okviru projekta „Zaista živjeti“ podržanog od strane norveške organizacije Uloba, preko Bente Skansgards Fonda za samostalni život, a zatim su dizajnirali liflet za medicinsko-tehnička pomagala.

U cilju što boljeg promovisanja projekta izradili smo 600 lifleta o zapošljavanju osoba s invaliditetom, kao i 600 lifleta o Studentskoj savjetodavnoj kancelariji. U toku trajanja obuke

izrađena je animacija u cilju ukazivanja na značaj zapošljavanja osoba s invaliditetom. Animacija je dostupna na sljedećem linku: <https://youtu.be/zKeu6wkgj7s>.

Polovinom maja smo imali i uspješno završenu monitoring posjetu ZZZCG u prostorijama Udruženja.

Nabavili smo planiranu i potrebnu opremu za digitalnu štampariju u vrijednosti od 19550 eur i uspostavili saradnju sa štamparijom „Lapis“ kako bi naši polaznici mogli da imaju mentore i da dodatno usavrše svoje stečeno znanje. S tim u vezi oprema će biti smještena u prostorijama štamparije. Početkom septembra u prostorijama Udruženja je održan sastanak sa polaznicima vezano za početak rada u digitalnoj štampariji. Na sastanku su im date informacije o njihovom opisu posla. Tokom septembra polaznici su ponovo radili na izradi promotivnog materijala za projekat „Zaista živjeti“. Takođe su radili na izradi vizit kartica za zaposlene UMHCG-a. Nakon završetka projekta produžen je ugovor o radu sa korisnicama J. F. i B. G. na period od 3 mjeseca.

Tokom oktobra polaznici su radili na lifletima za samostalni život, kao i na dizajniranju korica za izradu Studije u okviru projekta koji je finansiralo Ministarstvo sporta.

U PR Centru je 9. novembra održan okrugli sto na temu: „**Unapređenje uslova za zapošljavanje OSI na otvorenom tržištu rada**“, kao završna aktivnost projekta. Okrugli sto je za cilj imao pokretanje diskusije i inicijative za unapređenje uslova za zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada, kao i ukazivanje na značaj zapošljavanja osoba s invaliditetom. Na okruglom stolu su u uvodnom dijelu govorili izvršna direktorica UMHCG Aleksandra Pavićević, predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje Skupštine Crne Gore, Suad Numanović i samostalni savjetnik za zapošljavanje lica s invaliditetom, u Zavodu za zapošljavanje Crne Stanko Laković. U panel debati u drugom dijelu okruglog stola govorili su Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministrstvu za ljudska i manjinska prava, Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Miroslava-Mima Ivanović, koordinatorka pravnog programa i antidiskriminacije u UMHCG. Na skupu je prisustvovalo oko 40 učesnika. Uprkos tome što im je upućeno više poziva, nijedan predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja se nije odazvao. Fotografije sa okruglog stola su dostupne na: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1584547251580389 Nakon završetka projekta (9. novembra 2017) podnijeli smo narativni i finansijski izvještaj. Iz Zavoda za zapošljavanje su javili da je izvještaj prihvaćen i da se treba izvršiti povraćaj neutrošenih sredstava u iznosu od 1.019,90€, što je i učinjeno.

...

Početkom aprila prisustvovali smo **Sajmu zapošljavanja** koji je organizovan od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u Delta City-ju. Na ovom događaju smo dijeljenjem lifleta promovisali aktivnosti koje sprovodimo s akcentom na obrazovanje i zapošljavanje. Ispred UMHCG-a na sajmu su prisustvovala administrativna asistentkinja Ivana Bogdanović, programska menadžerka Anđela Radovanović i koordinatorka Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić.

...

Smart start – započinjanje socijalnog preduzetništva

Od polovine decembra do početka marta su održani dvodnevni seminari, organizovani od strane Instituta za ekonomski razvoj i preduzetništvo a u vezi s razvojem biznis plana za započinjanje socijalnog preduzetništva. Seminari su održavani radi upoznavanja s načinom i strukturom pisanja Biznis plana. Tokom marta tim UMHCG je intenzivno radio na izradi Biznis plana čija se biznis ideja odnosila na rentiranje kombi vozila. Biznis plan smo poslali krajem marta. Na seminarima su obrađivane sledeće teme: „**Pisanje Biznis plana**“, „**Marketing i brendiranje**“, „**Analiza tržišta**“, „**Prodaja**“ i „**Finalizacija Biznis plana – Finansijski dio**“.

Od ukupno pet održanih seminara ispred UMHCG-a koordinatorka Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić je prisustvovala na četiri, dok je finansijska menadžerka Aleksandra Pavićević prisustvovala na posljednjem.

Nakon ulaska u uži izbor smo obaviješteni u junu da je biznis plan odobren. Polovinom septembra je potpisan ugovor o grantu i odobrena su sredstva u iznosu od 5.553,00€. Ova sredstva će biti

namijenjena za tapaciranje sjedišta i poda, poliranje kombija i farova, za usluge dizajna i izrade postera, kupovinu obloge za volan, šina i kaiševa za osiguranje kolica, izradu aplikacije za mobilne telefone koja će se koristiti za jednostavnije naručivanje vožnji i dostupnost usluge, stereo sistem sa mikrofonom, registraciju oba kombija i brendiranje kombija.

26. oktobra je IPER za potrebe pripremanja video spota o NVO koje su dobile grantove, snimio prostorije Udruženja i Aleksandra Pavićević je odgovarala na pitanja zašto smo se odlučili za Grant.

22. decembra je Bojan Đorović ispred UMHCG prisustvovao Sajmu socijalnih preduzeća u Mall of Montenegro.

Iznajmljivanje kombija za ture – U maju smo dva puta iznajmljivali kombi. Prva tura je bila na relaciji PG-HN, a druga se odnosila na iznajmljivanje kombija povodom organizovanja međunarodnog takmičenja u stonom tenisu u Podgorici. U oktobru smo iznajmili kombi za vožnju na relaciji Podgorica-Kragujevac-Podgorica i u novembru na relaciji Podgorica – Tirana – Podgorica.

U proteklom periodu nam se javilo nekoliko poslodavaca **radi posredovanja s OSI prilikom zapošljavanja**. Nažalost, nekoliko inicijativa je bilo neuspješno zbog činjenice da OSI neće da se odreknu porodične i invalidske penzije kako bi se zaposlile. Osnov za ostvarivanje ovih prava je „nesposobnost za rad“ što ukazuje na jako zastarelo i problematično rješenje koje je neophodno mijenjati.

Razvoj ljudskih resursa menadžmenta UMHCG-a

U oktobru smo imali sastanak s Džonom Redosom (John Redos) iz SAD, Fulbrajt (Fullbright) stipendistom. Na sastanku je, između ostalog, dogovoreno održavanje kursa engleskog jezika, počevši od 24. oktobra do kraja juna 2018. Kurs obuhvata jedan sat sedmično i održava se svakog utorka za pet članova/ica menadžmenta.

U novembru je započeta edukacija članova/ica menadžmenta o Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom. Edukacija obuhvata čitanje i tumačenje svake odredbe Konvencije. Ova aktivnost se snima i sprovodi se jednom sedmično u trajanju od sat vremena. Edukaciju je inicirala i sprovodi je Miroslava-Mima Ivanović.

Miroslava-Mima Ivanović se obratila Univerzitetu Mediteran sa molbom da joj se oslobodi plaćanja seminara koji se odnosi na pripremu polaganja pravosudnog ispita u ukupnom iznosu od 250€. Zbog dobre saradnje između Udruženja i Univerziteta Mediteran, oslobođena je plaćanja navedenog seminara.

PROGRAM ZA SAMOSTALNI ŽIVOT

Na Svjetski dan ljudskih prava, 10. decembra, u Crnogorskom narodnom pozorištu organizovali smo događaj u znak sjećanja na dugogodišnjeg aktivistu pokreta za ljudska prava, bivšeg izvršnog direktora UMHCG-a i koordinatora programa za samostalni život Milana Šaranovića. Na događaju je prikazan film o Milanovom životu i radu, dostupan na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=eK7pNPwmmZE&t=595s>. Događaju je prisustvovalo oko 200 predstavnika državnih i lokalnih institucija, medija, nevladinog sektora, međunarodnih subjekata, kao i Milanova porodica, prijatelji i kolege. Pored prikazivanja filma, u holu CNP-a je organizovana jednonedjeljna izložba Milanovih radova.

ISO STANDARDI 9001:2015

Interna provjera UMHCG od strane izvršne direktorice Marine Vujačić obavljena je **28. aprila** prema zahtjevima standarda ISO 9001:2015. Konstatovane su četiri neusaglašenosti, nakon čega su dati predlozi korektivnih mjera, kao i rokovi za izvršenje istih.

Takođe, **3. jula** je izvršena interna provjera od strane profesora Vujanovića koji je konstatovao jednu neusaglašenost, i dvije preporuke.

Interna provjera ISO standarda od strane **SGS - provjeravač Slavenka Javorina**, bila je održana u prostorijama UMHCG **5. oktobra**, nakon čega je UMHCG **prošao bez neusaglašenosti** od strane provjeravača. Dobili smo produženje standarda na godinu dana.

Igre na sreću

Krajem januara je održan trening za osam korisnika/ca i njihove i personalne asistente/ce, na osnovu koga je izvršena preraspodjela 1800 sati personalne asistencije za ukupno pet mjeseci ovim korisnicima/cama.

U februaru je počelo sprovođenje psihološkog savjetovaništa za šest korisnika u trajanju od šest mjeseci. Savjetovanište podrazumijeva individualne seanse sa psihološkinjom Julijanom Cicović. Dostupan prevoz se pruža svim korisnicima koji iskazu potrebu za njim.

Zaista živjeti - Uloba

Kroz projekat „Zaista živjeti“ („To really live“) planirana je promocija filozofije samostalnog života među osobama s invaliditetom, članovima njihovih porodica i donosiocima odluka na lokalnom nivou. Sredinom jula je u Pljevljima održana prva od tri planirane radionice. Tom prilikom su predstavljeni principi filozofije samostalnog života, kao i praktični primjeri i iskustva samih osoba s invaliditetom. Radionici je prisustvovalo oko 20 učesnika.

Tokom septembra, oktobra i novembra radilo se na pripremi tizera o samostalnom životu, koji su premijerno prikazani na TV Vijesti u emisiji „Reflektor“ 28. novembra. Tizeri su promovisani na facebook stranici Udruženja <https://www.youtube.com/watch?v=ZxFT2ua7MUs&list=PLofxjtm-7NRS4YHHDItPBDfhGWXKovctA>

U oktobru su održane još dvije radionice u Tivtu i na Cetinju, na kojima su se prisutni upoznali sa filozofijom i principima samostalnog života, a imali su priliku i da igraju „Igru ograničenja“ i da kroz nju osjete iskustvo invaliditeta. Svi učesnici su iskazali visok stepen zadovoljstva sadržajem koji je predstavljen na radionicama.

Fotografije sa radionica se mogu pogledati na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1456298991071883

Miroslava-Mima Ivanović i Anđela Radovanović su 28. novembra gostovale u emisiji Reflektor na TV Vijesti. Pored njih su u emisiji učestvovali i predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Emisija se može pogledati na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=MXNyPaCiYlc&t=2s>

Potprogram za pse vodiče/pomagače

U januaru smo dogovorili kontrolu rada korisnika/ca sa psima vodičima i kupovinu ormi i volana za Jana i Urana, zahvaljujući finansijskoj podršci Centra za obuku vodiča i dresuru pasa K-9 Montenegro. Kontrola se odradila od 1. do 3. februara od strane instruktorka Julijane Matešić, kojoj je besplatan smještaj obezbijedio hotel „Crnogorska kuća“. Rad pasa vodiča je ocijenjen kao dobar, a za Xenu, psa vodiča Maje Mugoše Ščekić, je odlučeno da se penzionise do kraja godine, s obzirom na već produženi radni vijek. Ovo je prva kontrola rada Urana s Dunjom Samardžić i ukupno peta kontrola rada Jana s Andrijom Samardžićem.

U februaru smo prikupili novac iz svih kasica vodiča, te o tome i odrađenoj kontroli obavijestili javnost, saopštenjem koje možete naći na linku: <http://umhcg.com/umhcg-obavljena-kontrola-rada-pasa-vodica-u-crnoj-gori/>.

U aprilu je na inicijativu Aerodroma Crne Gore Hipotekarna banka izradila vizuelni identitet nove naljepnice za kasice za donaciju koja je postavljena na Aerodromu Tivat.

U periodu od januara do septembra otvorili smo kasice u Podgorici, Herceg Novom, Budvi, Tivtu, Kotoru, Cetinju i Nikšiću i prikupili novac u iznosu od 2254,05 EUR.

Marina Vujačić je u septembru imala sastanak sa Zoranom Prelevićem, NVO K9 koji je informisao da je odobrena određena suma za nabavku psa vodiča/pomagača, te da on želi da se taj novac unaprijed uplati UMHCG kako bi mogao opravdati projekat, a da se ta sredstva planiraju za nabavku psa vodiča za Andriju Samardžića ili nekog drugog korisnika u zavisnosti od interesovanja i prioriteta. Dogovoreno je da se sredstva prebace na račun UMHCG po ugovoru o donaciji kojim se UMHCG u decembru obavezalo da će sredstva iskoristiti za nabavku psa.

Obilježavanje 5. maja, Evropskog dana samostalnog života

5. maja na Trgu nezavisnosti u Podgorici je organizovan događaj koji su otvorili Marina Vujačić, ministar evropskih poslova Aleksandar Andrija Pejović i ambasador EU u Crnoj Gori Ajvo Orav. Nakon uvodnih izlaganja prikazan je film UMHCG: „Pomjeramo granice“ snimljen u oktobru prošle godine, koji govori o studentskom i samostalnom životu troje mladih s invaliditetom. Nakon filma Anđela Radovanović ispred UMHCG je čitala djelove knjige: Bez sažaljenja, od Džoa Šapira. Događaju je prisustvovalo oko 150 građana/ki, predstavnika institucija, medija i drugih. Na događaju je podijeljeno specijalno izdanje časopisa „DisabilityINFO“ posvećeno upravo ovom datumu. Događaju koji je imao značajnu medijsku praćenost je prethodila cjelonedjeljna kampanja u okviru koje smo promovisali samostalni život. Izvještaj o sprovedenim aktivnostima UMHCG se našao i u Izvještaju Evropske mreže za samostalni život i Biltenu Ministarstva evropskih poslova. Fotografije sa događaja dostupne su na linku: https://www.facebook.com/103487593019703/photos/?tab=album&album_id=1366322356736214

Krajem decembra 2016. je usvojen novi **Pravilnik i lista medicinsko-tehničkih pomagala**, a u januaru smo uspjeli doći do novog Pravilnika i Liste. Ono što je generalna ocjena jeste da je Lista unaprijeđena u dijelu koji se odnosi na rokove korišćenja, procedure za ponovno ostvarivanje prava na pomagala, proširena je lista pomagala za neke kategorije OSI. Međutim, nakon čitanja smo primijetili da naše sugestije nijesu prihvaćene u obimu kako je bilo dogovoreno na posljednjem sastanku.

Usluga personalne asistencije u Glavnom gradu Podgorici

Predstavnice UMHCG-a, Marina Vujačić i Glavnog grada, Ivana Vučinić, su 30. maja imale sastanak o mogućnostima pružanja usluge personalne asistencije za korisnike usluga UMHCG-a u toku 2018. Krajem novembra su predstavnici Glavnog grada Podgorice: zamjenik gradonačelnika, Boris Mugoša; sekretar Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje, Ivan Terzić; sekretar Sekretarijata za finansije, Miomir Jakšić i predsjednik Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom, Nebojša Kavarić s predstavnicom Crvenog krsta Crne Gore Jelenom Dubak održali sastanak s predstavnicima/cama OOSI koje participiraju u Savjetu za pitanja lica sa invaliditetom. Obaviješteni smo da će servis početi u martu 2018. i obuhvatiće pružanje PA za pet korisnika/ca, te će u tu svrhu biti angažovano pet personalnih asistenata/kinja za šta je u budžetu Glavnog grada Podgorice planirano 25.000,00€. Pokretanje ovog servisa je inicirao Crveni krst Crne Gore i ova organizacija će biti koordinator za sprovođenje potrebnih aktivnosti. Na sastanku je dogovoreno da Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje formira Radnu grupu za definisanje principa usluge i kriterijuma za izbor njenih korisnika/ca, a u čijem sastavu će pored predstavnika/ca ovog Sekretarijata i Crvenog krsta Crne Gore biti i OOSI koje participiraju u Savjetu za pitanja lica sa invaliditetom.

PRAVNI PROGRAM I ANTIDISKRIMINACIJA

Pravni savjeti - baza:

Do kraja decembra nam se obratilo 196 osoba s invaliditetom ili njihovih roditelja/srodnika ili prijatelja u cilju traženja pravnih savjeta, besplatne pravne pomoći i zastupanja. U ovu bazu nijesu

uvršteni studenti s invaliditetom.

Postupci za zaštitu od diskriminacije

Nastavljena su **četiri parnična postupka** za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta, i to: ponovljeni postupak protiv **Skupštine Crne Gore** i postupak protiv **JU Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru glavnog grada Golubovci i Tuzi** pred Osnovnim sudom u Podgorici, postupak protiv **JU Centra za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budva** pred Osnovnim sudom u Kotoru i postupak protiv **Glavnog Grada – Podgorice** (u dijelu tužbenih zahtjeva UMHCG-a) pred Vrhovnim sudom Crne Gore.

Vrhovni sud Crne Gore je u junu donio Presudu u postupku **protiv Glavnog grada Podgorice**, kojom je tužbene zahtjeve UMHCG-a odbio kao neosnovane, netačno navodeći da je UMHCG podnijelo Tužbu u ime Miroslove-Mime Ivanović, te u tom smislu tumačeći da tužilac drugog reda ne može crpjeti pravo na zaštitu od diskriminacije iz istog prava tužilje prvog reda. U avgustu je protiv ove Presude advokatica podnijela Ustavnu žalbu.

Upravni sporovi za poništenje Odluka o raspodjeli sredstava

U julu smo pokrenuli tri upravna spora protiv Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću – Ministarstva finansija i Komisije za raspodjelu grant šema Zavoda za zapošljavanje Crne Gore kojima smo tražili poništaj tri odluke o raspodjeli sredstava kojima su tri projekta UMHCG odbijeni zbog navodne administrativne neusklađenosti, odnosno nepotpune dokumentacije. Tražena vrijednost odbijenih projekata je bila 146 hiljada eura, a očekivana oko 110 hiljada eura. Ni jedna ni druga Komisija nam nijesu odobrile uvid u dokumentaciju a Zavod za zapošljavanje je odbio i Prigovor na Odluku kojom nam je odbijen projekat, nakon čega smo podnijeli tužbe i na Odluku koja se odnosi na naš projekat, ali i na konačnu Odluku o raspodjeli sredstava.

Na rješenja o odbijanju naših zahtjeva za uvid u dokumentaciju smo izjavili žalbe Ministarstvu finansija i Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, zbog kojih smo početkom novembra uputili dvije urgencije za postupanje po njima ovim institucijama.

Redovno pravno savjetovanje (bez finansijske podrške)

U toku 2017. godine UMHCG je korisnicima pružalo pravnu pomoć pri ostvarivanju prava na troškove prevoza, pravo na ličnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć, naknade roditelju korisnika lične invalidnine, procjenu stepena invaliditeta i ostvarivanje prava iz oblasti zapošljavanja. Tokom 2016. godine nastavljena su 2 prvostepena i 6 upravnih postupaka, kao i 3 ponovna prvostepena i jedan ponovni drugostepeni postupak za ostvarivanje prava OSI. Pokrenuta su 23 drugostepena i 7 upravnih postupaka i pružena pomoć u pokretanju jednog drugostepenog upravnog i 5 prvostepenih postupaka, kao i pomoć za dvoje korisnika na ostvarivanje prava prilagođavanje radnog mjesta, radnih zadataka i adekvatne uslove rada. Posredstvom advokaticice je pruženo zastupanje za jednog korisnika usluga.

Upravni sud je **usvojio Tužbu UMHCG protiv Rješenja Ministarstva rada i socijalnog staranja u postupku za prilagođavanje radnog mjesta K.C.** i naložio donošenje novog Rješenja uz otklanjanje nepravilnosti u postupku. Na osnovu ove Presude predmet je vraćen na ponovno odlučivanje Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, koji je novim Rješenjem i Ugovorom s UMHCG obuhvatio svu opremu radnog mjesta **K.C.** predloženu od strane izvođača profesionalne rehabilitacije.

U nastavku navodimo dva izdvojena slučaja iz oblasti zaštite prava pacijenata i prava na adekvatan životni standard.

Prava pacijenata:

U junu nam se obratila majka **A.Š.** koji ima ugrađenu sondu na stomaku i koristi posebnu ishranu. **A.Š.** je sonda ugrađena u Švedskoj, gdje je boravio više od tri godine, do maja 2017, kada se vratio u Crnu Goru jer mu nije odobren azil. Iako je, po riječima majke **A.Š.**, u postupku po Zahtjevu za odobrenje azila u Švedskoj Ministarstvo zdravlja Crne Gore dalo informaciju da se u našoj zemlji može obezbijediti adekvatan tretman i ishrana, kada su se vratili je rečeno da se za predmetnu ishranu ne mogu obezbijediti sredstva iz državnog budžeta. Ona troškove ove ishrane nije u mogućnosti da pokrije, s obzirom da im je jedino primanje iznos dodatka za njegu i pomoć i lične invalidnine. U cilju rješavanja ovog problema smo se krajem juna obratili Ministarstvu zdravlja i Fondu za zdravstveno osiguranje koji su uspostavili komunikaciju s Kliničkim Centrom Crne Gore. Nakon pogrešnog upućivanja na Konzilijum neurologa KCCG-a koji ju je odbio, majka **A.Š.** je upućena da pokrene proceduru upućivanja na Konzilijum gastroenterologa. Konzilijum ljekara specijalista interne medicine KBC-a je konačno 12. jula prihvatio da da Nalaz i Mišljenje kojim preporučuje Fondu za zdravstveno osiguranje odobrenje pokriva troškova nabavke ishrane za **A.Š.** za period od mjesec dana, a nakon naše telefonske urgencije prema predstavnicima/cama Ministarstva zdravlja i zaštitnici prava pacijenata KCCG-a Grani Bujanji. Majka **A.Š.** je zahtjev i potrebnu dokumentaciju predala filijali Fonda za zdravstveno osiguranje 17. jula, o kome je pozitivno odlučeno tek krajem avgusta. Radi sistemskog rješavanja ovog problema, ali i radi prelaznog rješenja u međuvremenu, smo nastavili redovnu komunikaciju s predstavnicima/cama ministarstva.

Iz Ministarstva zdravlja su u julu usmeno UMHCG obavijestili da ova institucija i Fond za zdravstveno osiguranje moraju ispoštovati proceduru i da nemaju raspoloživa sredstva za jednokratne pomoći građanima/kama, te da se u smislu prelaznog rješenja u ovom slučaju treba obratiti Ministarstvu rada i socijalnog staranja, a da dopunu Osnovne Liste lijekova predložimo pisanim putem Ministarstvu zdravlja, te da se tek na osnovu Dopisa NVO i /ili građana/ke može inicirati dopuna ove Liste. U tom smislu je UMHCG 28. jula uputilo novi Dopis Ministarstvu zdravlja i Fondu za zdravstveno osiguranje tražeći od njih iniciranje dopune Osnovne Liste lijekova po hitnom postupku i preduzimanje svih potrebnih mjera, uz saradnju s drugim nadležnim institucijama u cilju pokrivanja troškova ishrane za **A.Š.** do momenta sistemskog rješenja problema. O ovom slučaju smo informisali javnost Saopštenjem koje se nalazi na linku: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1721-umhcg-duge-i-sporne-procedure-u-zdravstvu-ne-smiju-biti-va%C5%BEnije-od-%C5%BEivota>. Na ovaj Dopis Ministarstvo zdravlja nije dalo nikakav konkretan odgovor. Zbog toga smo u septembru podnijeli Pritužbu zbog povrede ljudskih prava i sloboda **A.Š.** Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, kojom smo pored ovog problema istakli i ignorisanje potrebe nabavke drugih medicinskih sredstava (kablova i špriceva) od strane zdravstvenih institucija. Tokom oktobra i novembra imali smo intenzivnu komunikaciju s predstavnicom institucije Zaštitnika u cilju dostavljanja dodatnih informacija i dokaza.

U decembru je doneseno Mišljenje i preporuka Zaštitnika, kojom nije utvrđena diskriminacija **A.Š.** po osnovu invaliditeta, ali jeste kršenje prava na život od strane Ministarstva zdravlja, Fonda za zdravstveno osiguranje i drugih zdravstvenih institucija. U tom smislu ovim institucijama je preporučeno da: „Prilikom odlučivanja o ovom i zahtjevima slične prirode donose jasne i nedvosmislene odluke o pravima pacijenata, kako ih ne bi dovodili u stanje pravne neizvjesnosti; kod meritorne odluke vode računa o mogućim posljedicama i ishodima za ostvarivanje prava iz zdravstvene zaštite i preispitaju svako sa svog aspekta svoje nadležnosti moguće izmjene Osnovne liste, uključujući pronalaženje alternativnog rješenja koje neće biti na štetu korisnika zdravstvenog osiguranja.“ Na sjednici Vlade Crne Gore održanoj 28. decembra usvojena je Odluka o utvrđivanju Liste lijekova, u koju je uvrštena ishrana za **A.Š.**

...

Adekvatan životni standard

U januaru je održan sastanak u Ministarstvu rada i socijalnog staranja radi rješavanja stambenog pitanja **S.G.**, nakon što smo joj u decembru pomogli da se obrati Ministarstvu i to obraćanje prosljedili Delegaciji EU u Crnoj Gori. Od Delegacije smo dobili informaciju da su i oni održali sastanak s predstavnicima/cama Ministarstva, te da im je rečeno da će **S.G.** pozvati na razgovor što je kasnije i učinjeno.

Predstavnice Ministarstva su na sastanku **S.G.** ispitivale o porodičnim prilikama i razlozima smještanja u Dom za stare, što je bilo neprimjereno, jer je, između ostalog, JU Centar za socijalni rad za opštine Bijelo Polje i Mojkovac ove podatke prikupio po službenoj dužnosti. Predstavnice

Ministarstva su navele da Ministarstvo nije nadležno za socijalno stanovanje, te da **S.G.** treba da se obrati Glavnom gradu Podgorici u kojem trenutno ima prebivalište, a na pitanje kako je do sada Ministarstvo rješavalo slična pitanja, uz napomenu da i Zakon o socijalnom stanovanju prepoznaje subvencionisanje stanovanja, predstavnice ovog resora su navele da to nije precizno Zakonom definisano i da se radilo samoinicijativno na osnovu jednokratnih novčanih pomoći, te da se na takav način može riješiti prehrana za **S.G.** tokom ljetnjih mjeseci.

S.G. smo pružili pomoć i radi ostvarivanja prava na materijalno obezbjeđenje u punom iznosu, o kome nije dobila nikakvo Rješenje, a iznos naknade koji je primila je dvostruko manji od Zakonom garantovanog imajući u vidu da je bila dijete bez roditeljskog staranja i smještena u ustanovu socijalne i dječije zaštite. Rješenjem koje je sama u januaru preuzela priznato joj je pravo na materijalno obezbjeđenje u iznosu od 64€, zbog čega je izjavljena Žalba, koja je usvojena i predmet vraćen na ponovni prvostepeni postupak. U ponovljenom postupku je opet priznato pravo na materijalno obezbjeđenje u iznosu za pojedinca (64€) na šta je izjavljena Žalba.

Postupanja i inicijative:

U januaru smo s drugim organizacijama i pojedincima Ministarstvu zdravlja uputili Inicijativu povodom saopštenja da se građani pozivaju da ne prikupljaju sredstva za liječenje oboljelih, već da se isti trebaju liječiti u skladu sa redovnim procedurama u zdravstvenom sistemu <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1560-pozvali-ministarstvo-zdravlja-da-br%C5%BEe-reaguje-u-hitnim-slu%C4%8Dajevima>.

Krajem septembra smo primili **Odluku Ustavnog suda Crne Gore**, kojom je ovaj sud ukinuo odredbu Člana 65 Stava 5 Zakona o izboru odbornika i poslanika iz 2014. godine. Odluka je donešena u postupku koji je pokrenut po Inicijativi UMHCG-a za ocjenu ustavnosti i zakonitosti ove odredbe, koja je podnijeta u maju 2014. godine. Ovim povodom smo objavili Saopštenje, dostupno na linku: <http://umhcg.com/novosti-me/saopstenje-za-javnost-umhcg-izrazava-zadovoljstvo-povodom-odluke-ustavnog-suda/>

U novembru smo dostavili predlog ključnih amandmana na važeći Zakon o izboru odbornika i poslanika Skupštini Crne Gore. U januaru nam je dostavljen Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika koji je utvrdila Radna grupa, u koji nijesu uvršteni naši predlozi.

U decembru smo Ministarstvu rada i socijalnog staranja uputili Inicijativu za adekvatno pravno regulisanje visine subvencije koja se odnosi na učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) lica s invaliditetom. Inicijativom smo zatražili hitnu izmjenu člana 3 Pravilnika o uslovima, kriterijumima i postupku ostvarivanja prava na subvencije, koji suprotno Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, visinu ove subvencije ograničava na iznos minimalne zarade u Crnoj Gori. Inicijativom je predloženo da se član 3 pomenutog Pravilnika izmijeni na način da glasi: "Učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) obračunava se zavisno od vremena provedenog na radu, a najmanje u iznosu od 80% prosječne bruto zarade u Crnoj Gori u prethodnoj godini za puno radno vrijeme". Dodatno smo istakli da zbog ove odredbe Pravilnika se ugovorima između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i poslodavaca o dodjeli sredstava na ime ličnih troškova asistenta/kinje (pomagača/ice u radu) izričito navodi obaveza poslodavaca da s asistentima/kinjama zakluče ugovor o djelu i da po osnovu njega isplaćuju naknadu s obzirom na to da visina subvencije nije dovoljna za zaključenje ugovora o radu.

Ministarstvo smo upozorili da, ukoliko najkasnije do kraja januara 2018. ne preduzme predložene aktivnosti bićemo prinuđeni da pokrenemo postupke pred drugim institucijama.

Prava potrošača:

U januaru smo pokrenuli inicijativu prema Ministarstvu ekonomije da nas uključi u proces definisanja kategorije ranjivih kupaca električne energije prilikom donošenja **Uredbe o snabdijevanju ranjivih kupaca električne energije** i potom smo uputili saopštenje za javnost koje možete pročitati na linku: <http://umhcg.com/ukljuciti-nvo-u-proces-konsultacija-prilikom-definisanja-kategorija-ranjivih-kupaca-elektricne-energije/>. Kao rezultat ovog reagovanja 9. februara je održan sastanak sa predstavnicima/cama Ministarstva ekonomije, na kome je

dogovoreno da UMHCG uputi svoje predloge za definisanje kategorija ranjivih kupaca, što je i učinjeno sredinom februara.

U junu su nam se obratile dvije porodice kojima je obustavljeno napajanje električnom energijom bez obzira na to što imaju članove koji su osobe s invaliditetom.

Pošto Uredba nije usvojena ni u III kvartalu u oktobru smo uputili dopis u kojem smo zahtijevali da se što prije donese podzakonski akt kojim će se bliže odrediti korisnici, bliži uslovi i kriterijumi za ostvarivanje prava, odnosno zaštitu ranjivih kupaca električne energije u skladu sa Zakonom o energetici. Tim povodom smo pripremili i saopštenje za javnost dostupno na linku <http://umhcg.com/novosti-me/saopstenje-za-javnost-kasnjenje-u-definisanju-kategorije-ranjivih-kupaca-elektricne-energije-dovodi-do-ugrozenosti-zivota-osi/>

Projekat Evropskog Foruma osoba s invaliditetom i Unicefa

Zaštita djece od nasilja i socijalna inkluzija djece s invaliditetom u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj

U okviru dijela projekta koji se tiče izrade Alternativnog izvještaja o primjeni Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom je 16. januara održan sastanak s predstavnicima/cama OOSI na kojima je dogovorena raspodjela oblasti/članova po organizacijama i rok za izradu predloga Liste pitanja, koje smo Komitetu UN-a o pravima osoba s invaliditetom predložili da postavi državi, pri njihovom prvom sastanku. OOSI koje su učestvovala u izradi predloga Liste pitanja su: SSCG, SUPCG, UMSCG, NARDOS, „Staze“, „Naša inicijativa“, MERPS i UPPV. Krajem januara smo, nakon dobijanja pitanja od drugih organizacija, intenzivno radili na formulisanju Ključnih pitanja, koja smo nakon komentara predstavnika EDF-a pa potom i IDA-e konačno definisali krajem februara. U februaru smo ujedno radili i na budžetu projekta za Alternativni izvještaj.

Od 15. do 17. marta Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović su, kao predstavnice crnogorske Koalicije OOSI boravile u Ženevi gdje su imale sastanke sa gospodinom Lovasijem, izvještačem Komiteta UN o pravima osoba sa invaliditetom za Inicijalni izvještaj Crne Gore, i još pet članova Komiteta. Na sastancima je predstavljena primjena Konvencije u Crnoj Gori, tj. pravna i faktička neusklađenost s obavezama države propisanim ovim dokumentom. Članovi Komiteta su izrazili veliku zainteresovanost za situaciju u praksi iz ugla osoba s invaliditetom, što se može i primijetiti iz usvojene Liste ključnih pitanja za Crnu Goru, koju možete pogledati na linku:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMNE%2fQ%2f1&Lang=en

Od marta do jula su održana četiri sastanka neformalne Koalicije OOSI koja priprema Alternativni izvještaj i podijeljene uloge u pisanju Izvještaja. Koaliciji se pridružio i Savez organizacija gluvih i nagluvih Crne Gore. U junu smo intenzivno radili na cjelokupnom Alternativnom Izvještaju, koji sadži 80 str. a koji osim sprovođenja i primjene Konvencije u Crnoj Gori, sadrži i osvrt na Listu ključnih pitanja Komiteta i odgovore države na Listu pitanja. Dio izvještaja je u junu poslat EDF i IDI na komentare, nakon čega je dorađen i u nekim djelovima skraćen i podijeljen u dva posebna dokumenta: Odgovor na Listu ključnih pitanja Komiteta i Alternativni izvještaj.

24. jula je održana pres konferencija na kojoj su prezentovani ključni nalazi izvještaja u odnosu na opšte i specifične obaveze i članive Konvencije koji se odnose na prava djece i žena s invaliditetom. Dodatno je razvijen i plan aktivnosti s UNICEF-om. Fotografije s press konferencije dostupne su na linku:

https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1462397300462052

U periodu od 13. do 18. avgusta su Marina Vujačić, Anđela Radovanović i Savo Knežević ispred Koalicije OOSI boravili u Ženevi povodom konstruktivnog dijaloga koji su članovi Komiteta imali s predstavnicima državne delegacije Crne Gore i razmatranja Inicijalnog izvještaja. Tom prilikom smo imali i odvojene sastanke s članovima i članicom Komiteta Laslom Lovasijem, izvjestiocem za Crnu Goru, Robertom Martinom, koji je osoba s intelektualnim invaliditetom, Valerijem Nikitičem Ruhledevim, koji je osoba potpuno oštećenog sluha i Terezom Degener, predsjedavajućom Komiteta. Osim toga imali smo jednočasovni sastanak sa svim članovima Komiteta u okviru kojeg smo predstavili ključne nalaze izvještaja i odgovarali na njihova pitanja. Nakon dolaska državne

delegacije i započinjanja konstruktivnog dijaloga pratili smo odgovore države i članovima Komiteta dostavljali tzv. dopunska pitanja, a na kraju smo dostavili i pisane komentare.

Članovi Komiteta su pohvalili kvalitet i sadržaj Alternativnog izvještaja koji je dostavila neformalna Koalicija OSI, a čijom izradom je koordiniralo UMHCG.

Odgovori države su dostupni na linkovima https://www.youtube.com/watch?v=Y85_fFnglZg&t=1081s i https://www.youtube.com/watch?v=-sU_YjtUHUM

Članovi Komiteta su državnoj delegaciji postavili jako puno značajnih pitanja na koja smo im i mi skrenuli pažnju tokom naših sastanaka.

Komitet je u septembru objavio zaključna razmatranja o Inicijalnom izvještaju Crne Gore, koja smo preveli i koja su dostupna na sljedećim linkovima: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMNE%2fCO%2f1&Lang=en (engleska verzija) i <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2018/03/zakljucna-razmatranja-final.pdf> crnogorska verzija prevedena od strane UMHCG.

U okviru ovog projekta u periodu od 30. oktobra do 1. novembra je u Beogradu organizovan regionalni sastanak na kome su predstavnici svih zemalja uključenih u projekat predstavljali svoja iskustva vezano za izradu Alternativnih izvještaja, primjenu i promociju Konvencije i unapređenje prava djece s invaliditetom. Sastanku su ispred UMHCG prisustvovali predsjednik Skupštine Milenko Vojičić i programska menadžerka Anđela Radovanović. Anđela je bila govornica na jednom od panela, gdje je predstavila iskustvo UMHCG u pripremi Alternativnog izvještaja, s posebnim osvrtom na članove 7 i 24.

Projekat "Od pravnih garancija do jednakosti u praksi"

Sredinom januara smo ECAS-u poslali finalni narativni i finansijski izvještaj o realizaciji projekta. U februaru smo finalizirali tekst Publikacije „Pravo na jednak pristup pravdi osoba s invaliditetom – prethodno pitanje svih prava“, koji je zatim poslat na prevod na engleski jezik i štampu. Publikacija je dostupna na linkovima: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/11/UMHCG-Publikcija.pdf> i: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/11/UMHCG-Publikcija-ENG.pdf>

Partnerski projekat sa Mansom za Akcioni plan – Poglavlje 23

U januaru smo radili na analizi Izvještaja o sprovođenju Akcionog plana i svoje komentare i sugestije dostavili MANSu radi objedinjavanja izvještaja. Podnijeli smo i finansijski izvještaj za prvu godinu projekta, nakon čega nam je uplaćena II i ujedno preostala rata. Pored toga poslali smo zahtjeve za slobodan pristup informaciji Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Ministarstvu prosvjete, Upravi za inspeksijske poslove i Zavodu za zapošljavanje. Kompletne informacije smo dobili jedino od ZZZCG, dok smo od MORTa i UiP dobili kontradiktorne informacije, a MP nije odgovorilo na zahtjev. Kompletan Izvještaj je MANS objavio početkom marta a izvještaj UMHCG je sastavni dio ovog izvještaja.

U aprilu smo imali jednodnevne treninge na temu zahtjeva za slobodan pristup informacijama i na temu daljeg plana aktivnosti, podjele uloga partnera.

UMHCG je dobilo zadatak da izradi analizu iz dijela Akcionog plana za Poglavlje 23 koji se odnosi na diskriminaciju, prava osoba s invaliditetom, kao i dopunski zadatak Analize godišnje Informacije o sprovođenju Akcionog plana Strategije za integraciju OSI za 2016, na čemu smo intezivno radili u junu i julu. Informacije smo prikupili i na osnovu zahtjeva za slobodan pristup informaciji dobili od državnih organa: Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Ministarstva prosvjete, Zavoda za zapošljavanje i Ministarstva finansija, inspeksijskih službi i Ministarstva održivog razvoja i turizma, a potom i od Skupštine Crne Gore. Sve dobijene informacije govore u prilog činjenici da su informacije iz zvaničnog izvještaja o sprovođenju Akcionog plana nepotpune, nekada neprecizne i netačne.

Sve informacije do kojih smo došli sa pratećim dokumentima biće objavljene javno nakon sačinjavanja kompletnog izvještaja. Pored ove analize UMHCG je na zahtjev MANSa izradio i analizu pristupačnosti objekata pravde i obrazovanja (na koje je dat fokus i u Izvještaju Evropske Komisije), a koji su smješteni u Podgorici.

U oktobru je u MANS-u održan sastanak partnera na projektu na kome je govoreno o posljednjoj projektnoj aktivnosti – kampanji, u okviru koje je predviđeno štampanje i distribucija lifleta o kršenjima zakona koje građani/ke mogu prijaviti NVO-ima angažovanim na projektu, kao i organizovanje događaja i komunikacija s medijima tim povodom. Dogovoreno je da se u dijelu lifleta koji se tiče UMHCG-a istakne mogućnost prijave diskriminacije osoba s invaliditetom, te da se o izradi i rezultatima analiza medijima uputi posebno saopštenje za javnost.

Sredinom novembra su izrađeni i UMHCG-u dostavljeni lifleti (200 komada) i poster (pet komada).

Ovaj promotivni materijal je distribuiran na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore, na kome smo 5. decembra, u saradnji sa studentskim organizacijama (Studentskim vijećem Pravnog fakulteta, ADAMAS-om i ELSA-om Montenegro) organizovali Radionicu o važnosti načela pristupačnosti za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, na kojoj je učestvovalo 34 studenta/kinje. Na radionici su predstavljeni i rezultati analize pristupačnosti objekata pravde i obrazovanja, a ista je bila medijski praćena. Povodom organizacije radionice i predstavljanja rezultata analize pristupačnosti objekata pravde i obrazovanja, objavljeno je Saopštenje za javnost koje je dostupno na: <http://umhcg.com/umhcg-sa-studentima-razgovarali-o-pristupacnosti-kaonacelu-ostvarivanja-prava-osi/>

U okviru projekta je 21. decembra Skupštini Crne Gore predata Predstavka kojom se inicira sazivanje zajedničke sjednice Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje i Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj će biti održano kontrolno saslušanje ministra održivog razvoja i turizma, Pavla Radulovića i ministra za ljudska i manjinska prava, Mehmeda Zenke. Povod ove Predstavke su nalazi analize pristupačnosti objekata pravde i obrazovanja. U MANS-u je krajem decembra organizovan završni sastanak partnera na projektu, a prije njega su MANS-u dostavljene potrebne informacije za Finalni izvještaj o sprovođenju projekta.

Obezbijediti sredstva za inkluziju – OSI – WeBER mali grantovi

U maju je potpisan ugovor o sprovođenju projekta, a istog dana, 29. maja 2017. Institut Alternativa je organizovao radionicu o finansijskom upravljanju i izvještavanju vezano za projekat WEBER kojoj je prethodilo predstavljanje svakog podržanog projekta. Radionici su ispred UMHCG-a prisustvovali Aleksandra Pavićević i Ivana Kaljević.

U junu smo, takođe, dostavili svoje komentare i predloge na WeBER metodologiju za monitoring javne uprave u odnosu na princip koji se odnosi na pristupačnost i dostupnost javnih usluga, a u julu smo prisustvovali i jednodnevnoj radionici IA na kojoj smo zajedno razvili plan praćenja reforme u odnosu na zapošljavanje i javne usluge za OSI. U septembru smo učestvovali u istraživanju i popunili SIGMA upitnik o pružanju javnih usluga građanima/kama.

U junu je UMHCG napravilo plan sprovođenja projekta, održalo sastanak sa partnerima iz DN „Dan“ s kojima je dogovorilo plan pisanja i pripreme istraživačkih tekstova. Prvi istraživački tekst objavljen je početkom jula: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=605878&datum=2017-07-07>, dok su drugi i treći objavljeni u drugoj polovini septembra i dostupni su na linkovima: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=615067&datum=2017-09-16> i <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Podgoricom&clanak=616564&datum=2017-09-28>. Preostala tri istraživačka teksta su objavljena 15, 29. i 30. novembra i dostupni su na sljedećim linkovima: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=623290&datum=2017-11-15>; <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=625127&datum=2017-11-29> i <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=625298&datum=2017-11-30>.

U septembru smo održali dvije fokus grupe s predstavnicima/cama OOSI i predstavnicima/cama lokalnih institucija o učešću OSI u procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada – Podgorice i opština Golubovci i Tuzi. Na fokus grupama su učestvovali sedam predstavnika/ca OOSI i osam predstavnika/ca lokalnih institucija (Skupštine Glavnog grada – Podgorice, opština Golubovci i Tuzi, Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje, odborničkih klubova). Takođe smo nadležnim lokalnim institucijama (Sekretarijatu za finansije i Skupštini

Glavnog grada – Podgorice) uputili zahtjeve za slobodan pristup informacijama radi prikupljanja podataka o učešću OSI u kreiranju i sprovođenju lokalnog budžeta. Fotografije sa fokus grupa se nalaze na linku:

https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1524106010957847

U oktobru je finalizirana analiza prikupljenih podataka kroz istraživanje, te je u novembru izrađena Publikacija o učešću OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada – Podgorice. Publikacija je dostupna na linku: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2018/01/U%C4%8De%C5%A1%C4%87e-osoba-s-invaliditetom-u-planiranju-izradisprovo%C4%91enju-i-monitoringu-Publikacija-3-1.pdf>

27. novembra su održana dva sastanka: s predsjednikom Skupštine Glavnog grada Podgorice, Đorđijem Suhikom i sa zamjenikom gradonačelnika, Borisom Mugošom; sekretarom Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje, Ivanom Terzićem; sekretarom Sekretarijata za finansije, Miommirom Jakšićem i predsjednikom Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom, Nebojšom Kavarićem. Na sastanku s predsjednikom Skupštine Glavnog grada Podgorice je dogovoreno da Komentare UMHCG-a na Nacrt Odluke o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2018. godinu, koje ne prihvati Sekretarijat za finansije, Udruženje uputi ovom tijelu i svim odborničkim klubovima, kako bi se kroz skupštinsku proceduru pokušalo uticati na adekvatnije definisanje budžeta Glavnog grada Podgorice u dijelu ostvarivanja prava i zadovoljenja potreba OSI. Gospodin Suhik je, takođe, ponudio pomoć UMHCG-u u cilju dobijanja poslovnog prostora na besplatno korišćenje od strane Glavnog grada Podgorice. Na sastanku s predstavnicima izvršne vlasti i predsjednikom Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom je dogovoreno da Glavni grad Podgorica, u prvoj polovini 2018. godine, sprovede edukaciju osoba s invaliditetom o procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada – Podgorice, te da koordinator ove aktivnosti bude Savjet za pitanja lica sa invaliditetom.

Posljednja aktivnost projekta, press konferencija, je održana 30. novembra u PR Centru, i na njoj su Ana Đurnić ispred Instituta Alternativa, Milan Sekulović ispred Dnevnik novina „Dan“ i koordinatorka projekta Miroslava-Mima Ivanović predstavili sprovedene aktivnosti i njihovu važnost. Press konferenciju su ispratila tri medija, a Saopštenje za javnost i video materijal (link: <http://www.prcentar.me/index.php/pres-konferencije/item/1471-video-umhcg>) koji je nakon press-a uputio medijima PR Centar je prenijelo još pet medija.

Sredinom decembra je Institutu Alternativa dostavljen Finalni izvještaj o sprovođenju projekta.

Telenor projekat: ICT u službi ostvarivanja i zaštite prava osoba s invaliditetom

Osim redovnog ažuriranja portala u januaru je dodatno rađeno na tehničkom unapređenju, kao i na instalaciji aplikacije za audio i video pozive putem kojih će se pružati besplatno pravno savjetovanje. Pružanje BPP putem ove aplikacije/opcije je započelo početkom februara, te svakog četvrtka u periodu od 12-14h pružamo pravne savjete putem chat-a i audio/video poziva, a takođe i zakazujemo audio/video poziv van ovog termina u slučajevima gdje je to neophodno. Više o unaprijeđenom pravnom savjetovanju možete pročitati na: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1569-uputstvo-za-korisnike-i-korisnice-chat-opcije>.

Održali smo i sastanak sa Telenor fondacijom i Bild studijom na kojem je dogovorena izrada aplikacija za pametne mobilne telefone kako bi BPP bilo pristupačnije i dostupnije osobama s invaliditetom, a u toku februara smo intenzivno komunicirali sa Bild studijom prilikom izrade aplikacije.

U januaru su razvijene i objavljene i preostale smjernice, odnosno objašnjenja za ostvarenje konkretnih prava OSI, tako da je svih osam smjernica, koliko je projektom bilo planirano ovim projektom, objavljeno na portalu: <http://www.disabilityinfo.me/resursni-kutak/ost-prava>

Iste su do kraja godine preuzete preko 2500 puta, a najveće interesovanje bilo je za smjernicu za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu koja je preuzeta čak 1312 puta.

U julu su konačno objavljene aplikacije portala DisabilityINFO dostupne na Play i Apple story. Ovim portal postaje dostupan za iOS i Android mobilne telefone. Krajem septembra je održana press konferencija na kojoj su predstavljeni rezultati projekta, nakon koje je objavljeno Saopštenje za javnost koje je dostupno na linku: <http://umhcg.com/kreirana-aplikacija-za-besplatnu-pravnu-pomoc/>.

Partnerski projekat sa CeMI-jem "Zaštita prava pacijenata - Osvajanje povjerenja građana" kofinansiran od Britanske ambasade u Podgorici

U januaru smo radili na pripremi **promotivnog materijala** u sklopu aktivnosti koje se finansiraju kroz projekat čiji je nosilac CeMI, uz zahtjev za izmjenu budžeta u dijelu medijske kampanje. U februaru smo štampali letke (500 komada) a u martu postere (100 komada).

Ujedno smo poslali i prve prijave putem aplikacije zdravozdravstvo.me povodom nepristupačnosti zdravstvenih ustanova.

18. aprila u organizaciji CeMI-ja održana je **Press konferencija** u okviru projekta na kojoj je predstavljeno istraživanje o stavovima građana o zdravstvenom sistemu Crne Gore. Na konferenciji je bilo riječi o kvalitetu zdravstvenih usluga koje građani dobijaju, ali i o pristupačnosti zdravstvenih ustanova, bolnica, domova zdravlja za OSI. Ispred UMHCG prisustvovala je programska asistentkinja Anđela Miličić. U okviru istraživanja sa relevantnim zainteresovanim stranama koje je CeMI sproveo u okviru ovog projekta ispred UMHCG-a je intervjuisana Miroslava-Mima Ivanović. Rezultati ovog istraživanja kao i **Policy brief-a UMHCG-a** o pravima pacijenata/kinja s invaliditetom su predstavljeni na završnoj Konferenciji projekta održanoj 28. juna, na kojoj je ispred UMHCG-a govorila Miroslava-Mima Ivanović.

Policy brief je dostupan na sajtu UMHCG: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/11/policy-brief-.pdf>

U julu, kada je projekat i završen, smo izradili i dvije nove vrste lifleta koji se odnose na smjernicu za ostvarivanje prava na medicinsko-tehnička pomagala i medicinsku rehabilitaciju. Tekstovi ovih smjernica objavljeni su potom i na portalu u kategoriji **Kako do prava?**

Takođe, u julu su postavljeni poster i širom Crne Gore i to: u četiri zdravstvene ustanove, dvije opšte bolnice, pet domova zdravlja.

U okviru dijela projekta koji je finansiran od **Britanske ambasade u Podgorici** smo u februaru održali preostale tri fokus grupe u Herceg Novom, Nikšiću i Podgorici, na kojima je učestvovalo 28 učesnika/ca. Takođe smo radili na organizaciji treninga za studente/kinje medicine i zaštitnike/ce prava pacijenata, koji je održan 14. marta. Na treningu je učestvovalo 14 studenata/kinja medicine i 3 zaštitnika prava pacijenata. Učesnici/ce treninga su u evaluacijama istakli zadovoljstvo značajem i jasnošću obrađenih tema za njihov budući rad. Zahvaljujući ostvarenoj saradnji s Ministarstvom sporta i Omladinskim centrom, za ovaj trening je obezbijeđen besplatan prostor u ovom centru.

Analizirali smo rezultate istraživanja dobijenih sa fokus grupa koje su ukupno uključivale 61 osobu, koji će nakon objavljivanja Policy briefa biti objavljeni na sajtu.

Krajem marta je podniet finalni narativni i finansijski izvještaj.

U februaru je objavljen jedan od prvih tekstova koji sadrži iskustva podijeljena na fokus grupama u ND Vijestima i na njihovom portalu. Nakon toga su i DN Dan pisale tekst na temu poštovanja prava pacijenata s invaliditetom.

Savjet za pitanja OSI Glavnog grada Podgorica

U periodu od maja do decembra održane su četiri sjednice Savjeta za pitanja OSI Glavnog grada Podgorice kojima je ispred UMHCG prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović. Na sjednicama su, između ostalog, razmatrani Izvještaj o radu JU Dnevnog centra za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju za 2016. godinu, Izvještaj o sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje lokalne inkluzije/razvoj socijalnih servisa u Glavnom gradu, Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Odluke o auto taksi prevozu, Predlog odluke o osnivanju JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Podgorica, Predlog odluke o izmjeni Statuta JU Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Podgorica, kao i Predlog odluke o programu rada JU Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Podgorica za 2018.

Sugestije, komentari i amandmani na Izvještaje, pravne akte i druga dokumenta

U januaru smo dostavili svoj doprinos za **Izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda**, dok smo u februaru dostavili dopune u dijelu pristupačnosti i rada inspeksijskih organa.

Krajem oktobra su predstavnice UMHCG-a imale sastanak s Barbarom Rotovnik iz Delegacije EU u Crnoj Gori, na kome su govorile o stanju u oblasti ljudskih prava OSI, prije svega o Zaključnim razmatranjima Komiteta UN-a za prava osoba s invaliditetom povodom Inicijalnog izvještaja Crne Gore o sprovođenju Konvencije. Ovaj sastanak je organizovan radi pružanja doprinosa u pripremi Izvještaja Evropske Komisije o napretku Crne Gore za 2018. godinu, povodom čega je Delegaciji EU poslat i pisani doprinos u novembru. U njemu smo obuhvatili preporuke i zabrinutosti Komiteta iznijete u Zaključnim razmatranjima, kao i neusvajanje sugestija organizacija osoba s invaliditetom tokom izrade i usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Krajem novembra je na sajtu Ministarstva evropskih poslova objavljen nezvaničan **Radni dokument EK koji se odnosi na poglavlja 23 i 24** a u kome je istaknuto da je napredak u usklađivanju zakonodavstva u skladu sa Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom i dalje spor, te da je potrebno obezbijediti finansijsku podršku organizacijama OSI, poboljšati mehanizme konsultacija s osobama s invaliditetom i njihovim reprezentativnih organizacija i usvojiti sveobuhvatnu strategiju deinstitutionalizacije, kao i sveobuhvatnu strategiju o pristupačnosti. U dokumentu se ističe i da je potrebno da se nastavi s prilagođavanjem javnih zgrada potrebama osoba sa smanjenom pokretljivošću i da se isprate preporuke iz posmatračkog izveštaja OEBS/ODIHR-a iz 2016. u pogledu pristupačnosti biračkih mjesta osobama s invaliditetom i riješi pitanje fonda za profesionalnu rehabilitaciju i adekvatno trošenje sredstava.

U januaru je Marina Vujačić ispred UMHCG-a učestvovala u konsultacijama Ministarstva evropskih poslova sa zainteresovanom javnošću u procesu izrade **Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2017-2018**. Na sastanku i u pisanoj formi je istaknuto da Nacrt ovog dokumenta nije uzeo u obzir i uključio preporuke Analize usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom, sa preporukama za harmonizaciju, te je zakone, čije je usklađivanje predviđeno Analizom, potrebno uključiti u ovaj tekst. Međutim, ovo nije učinjeno iako smo od MEP dobili odgovor da su naše komentare prosljedili na mišljenje MLJMP.

U januaru je počela javna rasprava o **Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore**, koji je sadržao naše sugestije dostavljene u okviru javnih konsultacija u februaru 2016. godine, vezane za uvrščivanje invaliditeta u osnove zbog kojih se vrše krivična djela iz mržnje, povrede ravnopravnosti i rasne i druge diskriminacije. U februaru smo uputili Komentare na ovaj nacrt, koji su se ticali neusvojenih sugestija i propisivanja neograničenog trajanja mjera bezbjednosti zabrane približavanja i udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje, kao i sprovođenje posebnih mjera zaštite bezbjednosti i sigurnosti žrtve, u slučajevima kada je ona OSI. Početkom marta je objavljen Izvještaj sa javne rasprave, u kome je jedini komentar UMHCG-a koji je prihvaćen vezan za obavezno gonjenje po službenoj dužnosti učinilaca/teljki svih krivičnih djela protiv prava i sloboda građanina. Svi ostali komentari UMHCG-a su odbijeni s obrazloženjem da bi tražene izmjene dovele do nerazumijevanja i problema u teoriji i praksi i do neodređenosti krivičnih sankcija. Zbog navedenog smo uputili medijima Saopštenje za javnost, koje možete pročitati na sljedećem linku: <http://umhcg.com/saopstenje-za-javnost-krivno-pravna-zastita-dostojanstva-prava-i-sloboda-osoba-s-invaliditetom-s-aspekta-drzave-mora-da-priceka/> i obavijestili Delegaciju EU u Crnoj Gori.

U februaru smo se obratili Centru za socijalni rad za opštine Nikšić, Šavnik i Plužine povodom najave o otvaranju Dnevnog centra za odrasle OSI i korišćenja neadekvatne terminologije tim povodom. U kasnijim najavama je korišćen adekvatan termin „osobe s invaliditetom“.

U junu smo dostavili dio izvještaja o pravima žena s invaliditetom Komitetu UN za sprečavanje svih oblika diskriminacije nad ženama – CEDAW, posredstvom Međunarodne alijanse OSI a potom i Centra za ženska prava i Juventasa. CEDAW je usvojio sve naše preporuke čiji je prevod dostupan na linku: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1719-preporuke-komiteta-za-eliminaciju-svih-vidova-diskriminacije-%C5%BEena-cedaw-za-crnu-goru>

U oktobru smo u okviru javnih konsultacija Ministarstvu sporta uputili Komentare i sugestije za izradu novog Zakona o mladima, kojima smo na osnovu manjkavosti važećeg Zakona, predložili

uvršćivanje obaveznog sprovođenja mjera na poboljšanju položaja i učešća mladih s invaliditetom u svim društvenim tokovima. Komentari su se ticali: objavljivanja i pružanja informacija koje se tiču mladih u pristupačnim formatima; obavezno sprovođenje javnih rasprava prilikom donošenja strateških dokumenata u oblasti omladinske politike; podsticanje, sprovođenje i finansiranje mjera koje se tiču realizacije prava, ostvarivanja jednakosti i učešća mladih s invaliditetom.

28. novembra je predstavnik UMHCG-a Miroslava-Mima Ivanović bila spriječena da učestvuje na javnoj raspravi o Nacrtu Odluke o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2018. godinu, jer je ista bila organizovana u nepristupačnoj multimedijalnoj sali KIC-a „Budo Tomović“. Predstavnik Sekretarijata za finansije su kazali da se javna rasprava ne može sprovesti u drugoj sali i ponudili su predstavnik UMHCG-a da je ponesu preko stepenica, što je ona odbila. O navedenom slučaju javnost su izvjestile dnevne novine „Dan“ tekstom koji je dostupan na linku: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Podgoricom&clanak=625222&datum=2017-11-30>. Komentari na Nacrt Odluke su mejlom dostavljeni Sekretarijatu za finansije u pisanoj formi 30. novembra.

Pošto Komentari UMHCG-a na Nacrt Odluke o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2018. godinu nijesu prihvaćeni i uvršćeni u Predlog Odluke, u skladu s dogovorom sa sastanka održanim krajem novembra s predsjednikom Skupštine Glavnog grada – Podgorice, UMHCG je uputilo Predloge amandmana na Predlog odluke o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2018. godinu predsjednicima svih odborničkih klubova, predsjedniku i sekretaru ovog tijela, radi njihovog preuzimanja i zastupanja od strane odbornika/ca. Nažalost, niko od odbornika/ca nije preuzeo zastupanje ovih Amandmana, niti je predstavnik UMHCG-a na sjednici Skupštine dobila odgovor zašto to nije urađeno. Skupština je usvojila Predlog odluke, koji nije adekvatan i precizan u pogledu ostvarivanja prava osoba s invaliditetom. Na sjednici Skupštine su istaknuti dogovori postignuti na sastancima UMHCG-a i predstavnika/ca Glavnog grada Podgorica i spremnost Glavnog grada – Podgorice da se na njihovoj realizaciji radi u 2018. godini.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom zakazao je 16. sjednicu 1. decembra i pozvao Udruženje da prisustvuje predmetnoj sjednici i da doprinos kvalitetu rada. Na ovoj sjednici su prisustvovali Milenko Vojičić i Aleksandra Pavićević.

Izmjene i dopune Zakona o NVO i Zakona o igrama na sreću

Vlada Crne Gore je na sjednici od 30. marta usvojila izmjene i dopune Zakona o NVO i Zakona o igrama na sreću kojima je planirala ukidanje raspodjele dijela prihoda od igara na sreću u šest oblasti od posebnog društvenog značaja u kojima su se do sada podržavali projekti NVO, a s druge strane izmjenama i dopunama Zakona o NVO predvidjela 0,2% tekućeg budžeta za projekte NVO u potencijalnih 19 oblasti u kojima će se svake godine vršiti prioriteta i 0,1% tekućeg budžeta za kofinansiranje projekata koji su prethodno odobreni iz fondova EU. Kako smo ova rješenja smatrali značajno nepovoljnim uputili smo protestno pismo i pokrenuli kampanju javnog zagovaranja za povlačenje, odnosno izmjene Zakona.

Nakon više javnih događaja i pisama organizovan je prvi sastanak sa potpredsjednikom Vlade Zoranom Pažinom kojem su prisustvovali i ministar finansija Radunović i ministarka javne uprave Pribilović, a na koji su pozvani predstavnici Koalicije NVO „Saradnjom do cilja“ Marina Vujačić, Milenko Vojičić, Goran Đurović, Ana Novaković i Stevo Muk.

Na sastanku je prvobitno predloženo da se iznos za kofinansiranje projekata poveća za još 0,1%, ali je nakon negodovanja Koalicije, ministarka javne uprave nezvanično predložila da se iznos od 0,1% predvidi za projekte u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom. Nakon toga, ova „ponuda“ je postala zvanična u emisiji „Putevi života“, a na ponovnom sastanku ministar Pažin nas je informisao da Vlada za konačan predlog planira 0,3% budžet za sve oblasti, od čega 0,1% za kofinansiranje projekata, a 0,1% za projekte u oblasti u kojima djeluju organizacije koje se bave zaštitom prava osoba s invaliditetom.

Na naš predlog da Vlada dodatno definiše i osigura položaj organizacija osoba s invaliditetom Skupština je usvojila zaključak kojim je obavezala Vladu Crne Gore i resorno ministarstvo da:

- prilikom izrade podzakonskih akata Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama definišu princip afirmativne akcije prema organizacijama osoba s invaliditetom u odnosu na druge nevladine organizacije prilikom konkursa i podrške projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom i

- u svim fazama procesa obavezno konsultuju i uključe predstavnike osoba s invaliditetom, u skladu sa propisima koji uređuju oblast saradnje Vlade i nevladinih organizacija.

Takođe, Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će u narednom periodu, u okviru svojih nadležnosti, razmotriti analizu potrebe usvajanja posebnog akta kojim će se urediti način i uslovi za sticanje statusa organizacija osoba s invaliditetom, kao organizacija od posebnog društvenog značaja, sistemsko finansiranje tih organizacija na godišnjem nivou i druga pitanja od interesa za njihov rad i djelovanje i analizu uporednog zakonodavstva i drugih relevantnih propisa koji definišu status organizacija osoba s invaliditetom u regionu i zemljama Evropske unije.

Ovaj Zaključak Skupštine se djelimično razlikuje od Zaključka koji smo mi predložili, a koji se odnosio na to da Vlada razmotri i Programom rada za 2018. godinu planira usvajanje posebnog akta kojim će definisati status organizacija OSI i njihovo redovno finansiranje.

Povodom usvojenog Zaključka Savez slijepih Crne Gore, UMHCG i Naša inicijativa su Odboru uputili inicijativu za razmatranje potrebe i predlaganje Vladi da usvoji poseban propis koji će regulisati rad organizacija osoba s invaliditetom.

Sjednica je održana 11. jula, a inicijativa NVO je bila podtačka treće tačke koja se odnosila na Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti. Druga tačka dnevnog reda odnosila se na Strategiju za integraciju osoba sa invaliditetom i Informaciju o sprovođenju dvogodišnjeg Akcionog plana.

U okviru rasprave po ovim tačkama dnevnog reda Marina Vujačić je iznijela iskustva i ocjene UMHCG o sprovođenju ovih dokumenata, o kršenju prava OSI u praksi, propustima u radu institucija, nepostupanju u razumnim rokovima, a sve zasnovano na činjenicama koje smo putem zahtjeva za slobodan pristup informacijama dobijali od institucija.

U julu je održana Javna rasprava o Nacrtu Strategija razvoja NVO kojoj je ispred UMHCG prisustvovao Milenko Vojičić. Predloženo je ukidanje Savjeta za saradnju Vlade i NVO, tj. njegovo spajanje sa Savjetom za reformu javne uprave. Skoro sve NVO su bile protiv spajanja ova dva tijela.

Izmjene i dopune Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti

Početkom juna je Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti stavljen na javnu raspravu koja je umjesto 40, trajala svega 5 dana, od čega su tri dana bila radna, a zakon dan nakon okruglog stola usvojen na sjednici Vlade. Nacrtom je bilo predviđeno potpuno ukidanje prava na ličnu invalidninu i uvođenje uvećanog dodatka za njegu i pomoć. UMHCG se žustro usprotivilo ovakvom rješenju, te je usvojen prijedlog Zakona u kome se pravo na ličnu invalidninu garantuje u uvećanom iznosu, ali se dozvoljava korišćenje samo jednog prava - prava na ličnu invalidninu ili prava na dodatak za njegu i pomoć.

Pored ovoga UMHCG je problematizovao brojna druga rješenja kojima se ukidaju ili ograničavaju dosadašnja prava poput uslovljavanja korisnika lične invalidnine, da pored korisnika dodatka za njegu i pomoć, participiraju u pružanju usluga u zajednici iako Zakonom nije definisan cilj prava na ličnu invalidninu što je UMHCG još tražilo i 2013. godine. Kritikovali smo i rješenja koja se odnose na namjeru Ministarstva da ukine pravo roditelja na dodatak po osnovu rođenja djeteta jer je Ministarstvo ovo pravo bilo suzilo na korisnike MOPa, čime su čak bili izostavljeni korisnici drugih materijalnih davanja, odnosno i osobe s invaliditetom. Tražili smo definisanje naknade za roditelje s invaliditetom, po principu naknade za roditelje djece s invaliditetom i preciziranje ovog prava kako bi se zbog njegovog ostvarivanja spriječilo oduzimanje poslovne sposobnosti. Ovi predlozi nijesu prihvaćeni.

Nakon usvajanja Zakona Marina Vujačić je bila gošća emisije OKVIR na RTCG koju možete pogledati putem linka: <https://www.youtube.com/watch?v=DPIZHhWS2cY>

Sektorske analize ministarstava za finansiranje projekata NVO

U julu su ministarstva objavila nacрте sektorskih analiza za **predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u 2018. godini.**

Početak jula smo s predstavnicima **Ministarstva evropskih poslova** održali sastanak povodom izrade Sektorske analize za finansiranje projekata NVO u 2018. godini. Ministarstvo je u prepoznatim ciljnim grupama uvrstilo osobe s invaliditetom, a ključne aktivnosti odnose se na informisanje javnosti o pregovorima CG s EU, kao i informisanje građana i dobijanje podrške za članstvo CG u EU.

Ministarstvo sporta, Direktorat za mlade je sredinom jula organizovao sastanak s omladinskim i organizacijama za mlade u Omladinskom centru u Podgorici. Na sastanku je bilo riječi o prioritetima za finansiranje, iznosu i broju projekata koji će se finansirati. Sastanku je ispred UMHCG prisustvovala Anđela Radovanović. Komentari na ovaj nacrt nijesu dostavljeni u predviđenom roku.

Ministarstvo prosvjete

U julu je u Ministarstvu prosvjete održan konsultativni sastanak sa NVO. U septembru smo Ministarstvu nakon novog javnog poziva i datog roka za dostavljanje komentara dostavili komentare na Sektorske analize u oblasti inkluzivnog i osnovnog obrazovanja. U komentarima smo ukazali na upotrebu neadekvatne terminologije i predložili njene izmjene, a takođe ukazali i na potrebu usklađivanja pristupa i nekih aktivnosti predviđenih za finansiranje sa odredbama Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom i zaključnim razmatranjima Komiteta.

Sektorske analize Ministarstva prosvjete nijesu uključile oblast visokog obrazovanja i nijesu planirana sredstva za projekte OCD u ovoj oblasti, što će se odraziti naročito na položaj studenata s invaliditetom kojima se servisi podrške ne pružaju kroz obrazovni sistem.

U **Ministarstvu kulture** na Cetinju je krajem jula organizovan sastanak sa predstavnicima NVO radi konsultacija u vezi sa Nacrtom sektorske analize. Na sastanku smo ukazali potrebu da se u analizi na bolji način prepoznaju osobe s invaliditetom i njihova prava u oblasti kulture, kao i na ograničenje vezano za organizacije koje će imati pravo da apliciraju, budući da je nacrtom predviđeno da to budu organizacije koje su registrovane za obavljanje kulturne djelatnosti ili kojima je kultura pretežna djelatnost. Komentare koji se odnose na važnost prepoznavanja OOSI kao aplikanta na projektima u oblasti kulture osoba s invaliditetom smo dostavili Ministarstvu.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je krajem jula organizovalo sastanak s predstavnicima/cama NVO koje se bave zaštitom ljudskih prava različitih grupa u Crnoj Gori, na kojoj je ispred UMHCG-a prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović. Ovo Ministarstvo je izradilo posebnu sektorsku analizu za oblast zaštite prava osoba s invaliditetom, kojom je predvidjelo finansiranje projekata NVO koji doprinose realizaciji ciljeva Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine. Ovom Ministarstvu je dodijeljeno 51,67% sredstava državnog budžeta namijenjenog za finansiranje projekata NVO u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom (0,1% ukupnog budžeta).

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva nam je na naš zahtjev u novembru dostavilo sektorsku analizu za finansiranje projekata i programa NVO. Ovom sektorskom analizom planirana su dva prioriteta: bezbjednost i sigurnost u saobraćaju kroz edukaciju djece i pristupačnost saobraćaja, tj. željezničkih i autobuskih stanica osobama s invaliditetom. Za ove namjene planirana su sredstva od 15.000€ do 17.000€.

Ministarstvo pravde je u septembru objavilo dvije sektorske analize, koje su se odnosile na finansiranje projekata NVO u oblasti vladavine prava i izvršenja krivičnih sankcija. UMHCG je izradilo komentare i sugestije na Sektorsku analizu Direktorata za pravosuđe za oblast vladavine prava, ali isti nijesu poslani u predviđenom roku. Ovo Ministarstvo je za finansiranje projekata NVO Odlukom o utvrđivanju prioriteta oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2018. godini Vlade Crne Gore dobilo 15,28% ukupnog iznosa (0,3% ukupnog budžeta).

U julu smo poslali i svoje sugestije na Sektorsku analizu **Ministarstva rada i socijalnog staranja** i predložili projekte i iznos sredstava koji će u ime Direktorata za socijalno staranje i dječiju zaštitu raspisivati MRSS. S obzirom da je ova analiza kvalitativno dosta loše urađena a

posebno imajući u vidu da je Vlada donijela odluku da cijelih 0,01% budžeta koji je namijenjen za oblast zaštite lica sa invaliditetom bude u nadležnosti MRSS u avgustu smo poslali dodatne komentare.

U julu smo učestvovali i u javnom raspravi povodom Pravilnika i Uredbi koji definišu konkurse i raspodjelu sredstava za finansiranje projekata NVO počev od 2018, a koje treba da usvoji Ministarstvo finansija.

U septembru je Ministarstvo rada i socijalnog staranja u hotelu „Verde“ organizovao okrugli sto na temu: „**Nacrt Strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite za period od 2018 do 2022**“ i okviru istog održao prezentaciju. UMHCG je poslalo komentare na navedeni Nacrt Strategije. Ispred UMHCG-a okruglom stolu prisustvovala koordinatorka Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić. Ovom je prethodio sastanak Marine Vujačić s konsultantom za izradu Strategije Vladanom Jovanovićem u okviru kojeg je Marina predstavila stavove UMHCG u odnosu na metodologiju i sadržaj izrade Strategije, s posebnim naglaskom na propuste u izradi prethodne Strategije.

Krajem septembra u staroj zgradi Vlade u organizaciji Ministarstva rada i socijalnog staranja održana je Javna rasprava povodom **Nacrta Zakona o radu**. Ispred UMHCG-a Javnoj raspravi je prisustvovala koordinatorka Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić. UMHCG je poslalo komentare na navedeni Nacrt Zakona i o tome obavijestilo javnost Saopštenjem koje je dostupno na linku: <http://umhcg.com/komentari-udruzenja-mladih-sa-hendikepom-crne-gore-na-nacrt-zakona-o-radu/>. Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije prihvatilo sugestije UMHCG-a koje su se ticale: visine otpremnine za osobe s invaliditetom, adekvatne terminologije, brisanja zdravstvene sposobnosti kao uslova za zasnivanje radnog odnosa, i afirmacije slobodne volje osobe s invaliditetom u odnosu na odluku organa o utvrđivanju stepena invaliditeta prilikom raspoređivanja na konkretno radno mjesto. Usvojene su samo sugestije koje se odnose na omogućavanje raspoređivanja osobe s invaliditetom na rad u drugo mjesto van mjesta prebivališta, odnosno boravišta uz njenu saglasnost i brisanje uslovljavanja zaključenja ugovora o radu od strane osobe s invaliditetom njenog „zdravstvenom osposobljenošću za rad“. Izvještaj s Javne rasprave je dostupan na linku: <http://www.minradiss.gov.me/biblioteka/izvjestaji>.

Članstvo u radnim tijelima i grupama

U februaru se Marina Vujačić prijavila na javni poziv Ministarstva evropskih poslova za članstvo u **Radnoj grupi za Poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna prava**. Vlada je krajem aprila usvojila dopunjenu Odluku i između ostalih imenovala i Marinu Vujačić za članicu RG.

U junu je održana prva sjednica Radne grupe na kojoj su predstavnici NVO inicirali izmjene Poslovnika o radu RG, raspravljali Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za poglavlje 23, i privremena mjerila koja je Evropska Komisija uputila Crnoj Gori, kao i potrebu revizije postojećeg Akcionog plana.

U julu je održano nekoliko sastanaka u okviru kojih su predstavnici NVO sa koordinatorima podoblasti prelazili izvještaj o sprovođenju Akcionog plana i uz sugestije predstavnika NVO izvještaj je u značajnom mjeri ispravljen te sada odsljkava objektivnije stanje. Marinino članstvo kao predstavnice NVO u ovoj RG je prestalo njenim izborom na funkciju i prestankom rada u UMHCG.

Marina Vujačić je izabrana za članicu Partnerskog odbora UNDP za projekat ReLOaD

– Regionalni program lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu. Projekat ima za cilj da ponudi modele finansiranja i planiranja budžeta za projekte NVO na lokalnom nivou, kroz aktivno učešće lokalnih samouprava. Projekat u CG planira da uključi pet lokalnih samouprava koje će u 2018. i 2019. godini imati na raspolaganju po 100 hiljada eura godišnje za finansiranje projekata NVO. Do kraja juna je Odbor održao dvije sjednice a ključni rezultati rada do sada su se odnosili na definisanje kriterijuma za uključivanje LSU i raspisivanje javnog poziva za prijavljivanje LSU i izbor pet najbolje rangiranih Opština u odnosu na kriterijume. Te Opštine su Podgorica, Kotor, Tivat, Nikšić i Pljevlja ¹. Marinino članstvo kao predstavnice NVO u ovoj RG je prestalo njenim

¹ Uloga Partnerskog odbora je da:

Pružati savjetodavnu podršku ReLOaD Projektom odboru, te daje mišljenje vezano za sve aktivnosti realizovane kroz projekat i njegov uticaj na JLS i NVO, Pružati konkretne preporuke UNDP projektom timu u vezi sa projektom

izborom na funkciju i prestankom rada u UMHCG.

Marina Vujačić je izabrana i za članicu Ad hoc nadzornog odbora za sistem evaluacije dječjih prava u Crnoj Gori na poziv UNICEFa. Od septembra je članica ovog odbora Aleksandra Pavićević.

Miroslava-Mima Ivanović je ispred UMHCG-a imenovana za članicu **Radne grupe Centra za stručno obrazovanje za izradu kvalifikacije personalnog asistenta**. Zadatak Radne grupe je da izradi: inicijativu za razvoj kvalifikacije, standarde zanimanja, standarde kvalifikacije, program obrazovanja i ispitni katalog. Početkom aprila je bio zakazan prvi sastanak ovog tijela, na kome se trebalo govoriti o izradi Inicijative za razvoj kvalifikacije, a kome naša predstavnica nije mogla prisustvovati zbog fizičke nepristupačnosti Centra za stručno obrazovanje u kome je bio zakazan sastanak. Povodom ovog slučaja, Miroslava-Mima Ivanović je predstavnicu ove institucije najavila Tužbu za zaštitu od diskriminacije. Drugi sastanak Radne grupe je održan 28. juna, uprkos zahtjevu predstavnice UMHCG-a da se odloži, jer je zbog ranije preuzetih obaveza tada bila sprečena da mu prisustvuje. Sedmicu prije drugog sastanka je naša predstavnica članovima/icama poslala Sažetak i Studiju UMHCG-a „Personalna asistencija – Ključ za samostalni život“ radi upoznavanja s principima ovog servisa i stanjem u Crnoj Gori, dok je dan prije održavanja sastanka poslala i komentare i sugestije za izmjenu Nacrta teksta Inicijative za razvijanje kvalifikacije Personalni asistent. Komentari i sugestije su se odnosili na: razgraničenje pojma personalne asistencije od drugih vidova asistencije, potpuno definisanje ishoda učenja obuke za personalne asistente/kinje na način da obuhvata i upoznavanje i shvatanje filozofije samostalnog života, međusobnih prava, obaveza i rada korisnika/ca i personalnog asistenta/kinje, kao i upotrebu adekvatne terminologije. U finalni tekst Inicijative su ušli samo prijedlozi koji su se odnosili na preciznije definisanje zadataka personalnog/e asistenta/kinje i brisanje dijela koji se ticao asistencije u nastavi. Predstavnica Centra za stručno obrazovanje je članove/ice Radne grupe početkom jula mejlom informisala da je inicijativa za razvoj kvalifikacije prosljeđena sektorskoj komisiji za zdravstvo i socijalnu zaštitu, tj. Savjetu za kvalifikacije na usvajanje. U decembru su iz Centra za stručno obrazovanje obavijestili članove/ice Radne grupe da Inicijativa za razvoj kvalifikacije personalni asistent nije usvojena od strane Sektorske komisije za zdravstvo i socijalnu zaštitu, tj. Savjeta za kvalifikacije i vraćena je na doradu Radnoj grupi.

Milenko Vojičić je ispred Koalicije NVO Saradnjom do cilja imenovan za člana Upravnog odbora projekta: „Tehnička saradnja za razvoj institucionalnih mehanizama za saradnju između organa državne uprave i organizacija civilnog društva u Crnoj Gori“, čiji je cilj podrška uspostavljanju i razvoju zajedničke platforme između organa državne uprave i civilnog društva radi ostvarivanja intenzivnije, dinamičnije, transparentnije i obostrano korisne saradnje između državne uprave i civilnog društva u Crnoj Gori, a koji se fokusira na smjernice, praćenje i sugestije u vezi sa novim modelima finansiranja, strateškim i institucionalnim mehanizmima razvoja NVO i saradnje između organa državne uprave i NVO. Održana su dva polugodišnja redovna sastanka na kojima su razmatrane redovne aktivnosti projekta i kontaktovano da se projekat odvija planiranim tempom iako su postojali određeni zastoji zbog izmjenjena i dopuna

---

aktivnostima; definisanje kriterijuma i proces izbora partnerskih JLS, vremenski okvir implementacije projekta, uspostavljanje kvalitetne saradnje između JLS i NVO, informisanje NVO o projektu, Učestvuje u pripremama i daje preporuke za širu primjenu u budućnosti i repliciranje dobrih praksi ReLOaD-a, Nadgleda procedure evaluacije i izbora projektnih prijedloga NVO tokom kompetitivnih i transparentnih Javnih poziva za prijedloge projekata NVO, Daje finalno odobrenje projektnih prijedloga NVO koji su preporučeni od strane evaluacionih komisija, Pruža neophodne informacije Projektnom odboru i ReLOAD projektnom timu o dešavanjima na polju civilnog društva koja bi mogla uticati na implementaciju projekta...

zakona o NVO i ukidanja nekih normi Zakona o igrama na sreću. Kao jedna od velikih prepreka za razvoj projekta je istaknut status Savjeta za saradnju Vlade i NVO.

Krajem jula smo na osnovu javnog poziva prijavili predstavnika/-cu za članicu **Sektorske radne grupe za programiranje u sektoru Obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike** za planiranje i programiranje IPA za period 2018-2020 pri Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Za članicu radne grupe ispred UMHCG je imenovana Anđela Radovanović. Radna grupa se do kraja godine nijednom nije sastala.

Ispred UMHCG-a Milenko Vojičić je imenovan za člana **Komisije za praćenje sprovođenja Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021** koje je objavilo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Prvi sastanak Komisije je održan u novembru 2017. U decembru su dostavljeni komentari na koje niko od predstavnika ministarstava na koje su se odnosili nije odgovorio.

Milenko Vojičić je imenovan za člana **radne grupe za izradu Modela lokalnih planova u oblasti invalidnosti** koju je oformila Zajednica opština. Radna grupa je završila sa radom u decembru i napravila Model lokalnog plana u oblasti invalidnosti.

U julu se Milenko Vojičić prijavio na javni poziv Ministarstva evropskih poslova za članstvo u **Radnoj grupi za pripremu pregovora o poglavlju 5 – Javne nabavke**. Ministarstvo evropskih poslova je 31. 7. na svom sajtu objavilo Odluku o izabranim kandidatima u kojoj je imenovan Milenko Vojičić za člana RG.

U decembru je održan sastanak dijela RG za pregovaračko poglavlje 5 povodom izrade Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2018-2020. Na sastanku su predstavljani planovi resora u narednom trogodišnjem periodu u dijelu koji se odnosi na ovo poglavlje u cilju usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU. Na sastanku su predstavljani planovi u stratezijskom i zakonodavskom dijelu, kao i u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta. Milenko Vojičić je i diskusiji komentarisao postojeća rješenja Zakona o javnim nabavkama, i njegovu lošu primjenu u praksi, u dijelu koji se odnosi na pristupačnost za OSI. Šef Radne grupe je predstavio nova rješenja u Nacrtu Zakona o javnim nabavkama i naglasio da će isti biti na javnoj raspravi, te informisao da je upravo objavljen na sajtu Uprave za javne nabavke.

U septembru je Ministarstvo evropskih poslova objavilo javni poziv za izbor predstavnika NVO za člana/icu **Operativnog tijela za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2014-2018**. Na ovaj poziv se prijavila Anđela Radovanović koja je u oktobru izabrana za članicu ovog tijela. U novembru i decembru su održani sastanci Operativnog tijela na kojima se govorilo o realizovanim aktivnostima i planovima za realizaciju preostalih u narednom periodu.

U septembru je ispred UMHCG-a imenovana Miroslava-Mima Ivanović za članicu Radne grupe Ministarstva za ljudska i manjinska prava za izradu **komentara na Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i pripremu Praktičnog vodiča ovog Zakona**. U decembru je održan sastanak TAIEX eksperta prof. Tihomira Žiljka s predstavnicima/cama organizacija osoba s invaliditetom na kome se raspravljalo o problemima u primjeni ovog Zakona. Predstavnica UMHCG-a je istakla normativni problem u samom Zakonu, koji sadrži mnoštvo upućujućih normi na diskriminatorne propise, čime se onemogućava adekvatna zaštita od diskriminacije po osnovu invaliditeta. Takođe je istakla i nerazumijevanje međunarodnih standarda u ovoj oblasti od strane akademske zajednice i zaposlenih u nadležnim organima što

dovodi do potpune pasivnosti institucija u pokretanju postupaka za zaštitu od diskriminacije i pogrešnog tumačenja ovog Zakona u postupcima koji pokreću osobe s invaliditetom.

Krajem oktobra smo na osnovu javnog poziva Ministarstva sporta ispred UMHCG prijavili Dunju Samardžić za članicu **Radne grupe za izradu Nacrta zakona o mladima**. Ministarstvo sporta je na svom sajtu 10. novembra objavilo Odluku o izabranim kandidatima u kojoj je za članicu RG imenovana Dunja Samardžić. U decembru je održan početni sastanak Radne grupe na kojem je dogovorena dinamika rada na novom zakonu.

4. decembra je potpisan **Memorandum o saradnji Crnogorskog narodnog pozorišta i organizacija koje se bave pravima osoba s invaliditetom**. Cilj ovog Memoranduma je osnaživanje saradnje u svim aktivnostima koje će omogućiti osobama s invaliditetom da prate program Crnogorskog narodnog pozorišta, što uključuje i besplatne karte za sve predstave u CNP, povremeno audiovizuelno prilagođavanje predstava i mogućnost učestvovanja u zajedničkim projektima. U ime UMHCG Memorandum je potpisao predsjednik Skupštine Milenko Vojičić.

Saradnja s institucijama

30. juna je Marina Vujačić na prethodnu inicijativu imala sastanak s predstavnicima **Direktorata za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova**. Na sastanku su dogovorene zajedničke aktivnosti koje će najvjerojatnije započeti potpisivanjem Memoranduma o saradnji. Cilj je da unaprijedimo postupanje nadležnih i odgovornih u situacijama rizika, vanrednim i humanitarno kriznim situacijama kako bi posebno i prioritetno zaštitila osobe s invaliditetom s obzirom da ne postoje procedure u postupanju s OSI u ovim situacijama, niti obezbijedene informacije i informativni materijali na Brajevom pismu, lako razumljivim formatima i na znakovnom jeziku.

Država, takođe, ne vodi, ili ne čini javnim podatke o OSI koje su žrtve oružanih sukoba, vanrednih humanitarno kriznih situacija i prirodnih katastrofa. Samim tim nijesu poznate ni mjere koje država preduzima kako bi osigurala da se humanitarna pomoć distribuira na pristupačan način osobama s invaliditetom obuhvaćenim vanrednim, i humanitarno kriznim situacijama. Vozila koja se koriste za prevoz u ovim situacijama su nepristupačna osobama s invaliditetom.

Broj za hitne situacije 112 može se kontaktirati pozivom i porukom, ali nije jasno kako Direktorat za vanredne situacije postupa prioritetno kada je poziv upućen od strane OSI s obzirom na nepostojanje posebnog registra OSI ili drugog načina evidencije. Sve su ovo bile teme sastanka uz izvještaj Direktorata o dosadašnjim iskustvima i problemima u praksi.

Početak decembra je održan **sastanak predstavnica Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture (NPM) u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda** s predstavnicama NVO-a. Ispred UMHCG-a na sastanku je učestvovala Miroslava-Mima Ivanović, koja je iznijela nemogućnost dostojanstvenog tretmana osoba s invaliditetom od strane policijskih organa zbog nepristupačnosti procedura, informacija i objekata ovih službi, kao i ogromnu mogućnost torture nad osobama s invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti, koje su smještene u ustanove zatvorenog tipa. Predstavnice Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture su iznijele spremnost da u 2018. godini sprovedu tematske posjete centrima i odjeljenjima bezbjednosti sa ciljem prikupljanja podataka o (ne)poštovanju prava osoba s invaliditetom. Takođe su istakle spremnost da nastave preventivne posjete i prikupljanje podataka o osobama s invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti.

U saradnji s Minsitarstvom evropskih poslova 26. decembra u Sportsko-kulturnom centru Univerziteta Crne Gore smo organizovali panel debatu na temu **„Temeljna prava i osobe s invaliditetom“**, kao jednu od aktivnosti iz Akcionog plana za informisanje javnosti u pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. Na panel debati su u uvodnom dijelu govorili izvršna direktorica UMHCG Aleksandra Pavićević, ministar evropskih poslova Aleksandar Andrija Pejović i ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka. U panelu koji je uslijedio, govorili su: Miodrag Radović,

sekretar Ministarstva evropskih poslova i pregovarač za poglavlja 23 i 24, Aleksandra Popović, savjetnica u Minsitarstvu za ljudska i manjinska prava, Siniša Bjeković, zamjenik zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Miroslava-Mima Ivanović, koordinatorka pravnog programa i antidiskriminacije UMHCG. Debata je imala za cilj informisanje javnosti o značaju pregovaračkog poglavlja 23 za ostvarivanje i zaštitu prava osoba s invaliditetom. Nakon debate smo izradili preporuke i dostavili ih Ministarstvu.

Fotografije s debate su dostupne na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1642323422469438

PROGRAM ZA PRISTUPAČNOST

U januaru smo zajedno s Halo taksijem uputili inicijativu Sekretarijatu za komunalne poslove i saobraćaj Glavnog grada radi izdavanja izvoda iz licence kako bi ovo preduzeće moglo uvesti i staviti u rad novih 15 vozila, pristupačnih i za OSI.

...

Marina Vujačić je u januaru, aprilu i julu pisala nove tekstove za časopis „Pogled“ Inženjerske komore Crne Gore.

...

U martu smo Centralnoj banci Crne Gore dostavili naše sugestije za unapređenje bankarskog poslovanja u oblasti prava osoba s invaliditetom. Naše sugestije odnosile su se na pristupačnost prostorija, informacija i usluga bankarskog poslovanja i na procedure odnosa sa strankama s invaliditetom.

...

U aprilu smo Ministarstvu održivog razvoja i turizma dostavili mišljenje i komentare na Predlog Zakona o planiranju i izgradnji, a povodom teksta Nacrta smo uputili i saopštenje za javnost, dostupno na: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1640-umhcg-neprihvatljivo-definisanje-novih-rokova-za-prilagođavanje-objekata-osobama-s-invaliditetom>

Nažalost, Ministarstvo je bilo u Nacrtu koji je usvojen na Vladi predvidjelo definisanje novih rokova za prilagođavanje objekata (četiri godine za pristup i pet godina za omogućavanje kretanja i boravka po objektima). Na okruglom stolu održanom u maju, nakon usvajanja Nacrta ovog dokumenta na sjednici Vlade prisustvovao je Milenko Vojičić. Nakon našeg ponovljenog javnog reagovanja i pisma ministru, a potom i prisustva i iznesenih sugestija na javnoj raspravi, održan je sastanak s ministrom Radulovićem, na kojem je prisustvovao Milenko Vojičić. Na sastanku je saopšteno da će prihvatiti našu sugestiju da se rokovi brišu, kao i postavljanje roka inspekciji za postupanje u slučajevima nepoštovanja standarda pristupačnosti, o čemu smo dobili usmenu potvrdu, i isto provjerili u verziji Zakona koji je utvrđen u Skupštini. Time su sve sugestije UMHCG u ovom zakonskom rješenju usvojene kako kroz rad u Radnoj grupi, tako i u konačnoj verziji.

30. avgusta su Marina Vujačić i Milenko Vojičić imali **sastanak s predstavnicima Opštine Herceg Novi**: predsjednikom Stevanom Katićem, šefom kabineta Vladimirom Arsićem, savjetnicom predsjednika Tamarom Vujović i sekretarkom za društvene djelatnosti i sport Vesnom Samardžić. Na sastanku je razmotrena zakonska regulativa u odnosu na osobe s invaliditetom, sagledani su lokalni dokumenti u ovoj oblasti. Posebno je sastanak posvećen razmatranju pitanja pristupačnosti i Nacrta Akcionog plana za prilagođavanje objekata koji je Opština pripremila, uključujući objekte, saobraćajnice i druge javne ovršine. Razgovarali smo o problemu nepostojanja pristupačnih plaža, i drugim važnim uslugama u oblasti turizma.

Saopštenje je dostupno na: <http://www.hercegnovi.me/rss/2016-03-25-04-24-46/17-sekretarijat-za-drustvene-djelatnosti/vijesti/2310-2017-08-30-11-09-07>

PROGRAM ZA MEĐUNARODNU SARADNJU

Projekat ERASMUS+ - „Trans2Work“

U januaru smo vodili intenzivnu komunikaciju sa partnerima na projektu u vezi sa različitim aktivnostima, uključujući i izvještaj u periodu od oktobra 2015. do 20. decembra 2016. Tokom februara je aktivno vođena komunikacija na platformi u vezi sa projektnim aktivnostima, kao i komunikacija sa studentima o mogućnostima studijskog boravka na nekoj od partnerskih institucija u okruženju.

U toku marta je vođena intenzivna komunikacija na platformi u vezi sa projektnim aktivnostima. Sredinom mjeseca smo uputili veći broj komentara na prijedloge Tranzicionog kurikuluma i Vodiča za poslodavce (zajedno sa kolegama iz USH i HO Partner poslali smo preko 50 komentara), od kojih skoro nijedan nije usvojen, a tamo gdje su predložene izmjene, one nijesu sprovedene u skladu sa instrukcijama da se usklade sa modelom zasnovanim na ljudskim pravima. U periodu 27-29. marta je na UDG-u održan drugi sastanak projektnog menadžmenta. Sastanku su ispred UMHCG-a prisustvovala Svetlana Cicvarić i Anđela Radovanović. Tom prilikom je sproveden i monitoring od strane crnogorske nacionalne Erasmus + kancelarije, kao i eksterna evaluacija projekta. Od predstavnice UMHCG-a, eksterni evaluator je zatražio informacije o uključenosti UMHCG u projektne aktivnosti i zadovoljstvu realizovanim aktivnostima. Na UDG-u je 28. marta održano i nekoliko treninga u okviru radnog paketa 4. Na treningu za studente je Anđela Radovanović prezentovala rad Studentkog servisa UMHCG-a i govorila o podršci koju će UMHCG pružati studentima u toku njihovog perioda mobilnosti van Crne Gore.

Tokom aprila smo na projektnoj platformi postavili prezentaciju sa treninga za studente i vodili komunikaciju u vezi sa daljim aktivnostima u realizaciji projekta.

Sredinom maja je u Mariboru održan sastanak partnera na projektu. Ispred UMHCG su sastanku prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović i Svetlana Cicvarić. Na sastanku je bilo riječi o programima razmjene i izradi priručnika za trenere, kao i o slovenačkim iskustvima u oblasti visokog obrazovanja i zapošljavanja OSI.

Krajem maja smo sa partnerima sa UCG usaglasili sadržaj aneksa uz vodiče za mentore i poslodavce iz WP3, a koji se tiču adekvatne terminologije.

Krajem juna je na UCG održan info dan, kojem su ispred UMHCG prisustvovala Svetlana Cicvarić i Anđela Radovanović. Anđela Radovanović je govorila o položaju studenata s invaliditetom u Crnoj Gori, s osvrtom na pristupačnost obrazovnih ustanova i poštovanje normi Zakona o visokom obrazovanju koje se tiču prilagođavanja vremena i načina polaganja ispita.

Krajem juna u prostorijama Rektorata UCG održan je sastanak sa ekspertima iz Brisela i neakademske partnerima povodom projekta Trans2Work Erasmus+. Na sastanku su neakademski partneri govorili o ranijim implementiranim projektima, kao i o trenutnom projektu koji se sprovodi. Eksperti iz Brisela su bili zadovoljni povratnim informacijama. Sastanku je ispred UMHCG-a prisustvovala koordinatorka Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić.

Krajem avgusta i tokom septembra smo vodili komunikaciju sa partnerima na projektu u vezi s izradom vodiča za poslodavce, gdje će Anđela Radovanović i Miroslava-Mima Ivanović biti zadužene za izradu poglavlja „Psychological factors and etiquette in communication with persons with disabilities“ („Psihološki faktori i bonton u komunikaciji sa osobama s invaliditetom“).

U periodu od 27. do 29. septembra u Novom Sadu je održan sastanak projektnog konzorcijuma. Na sastanku je bilo riječi o daljim koracima u implementaciji projektnih aktivnosti, sa posebnim osvrtom na program mobilnosti studenata s invaliditetom. Tom prilikom je sprovedena i eksterna evauacija projekta i održani sastanci koordinatorka projekta sa partnerima. Sastanku su ispred UMHCG prisustvovala Aleksandra Pavićević, Ivana Kaljević i Anđela Radovanović.

Tokom oktobra i novembra vođena je intenzivna komunikacija sa partnerima na projektu i koordinatorkom, vezano za motivisanje studenata da se priobjave za program razmjene.

U oktobru smo u Omladinskom centru organizovali radionicu za poslodavce o prednostima i preprekama u zapošljavanju osoba s invaliditetom. Poslodavcima su tom prilikom predstavljene zakonske povoljnosti ukoliko zaposle OSI, a imali su priliku i da se upoznaju sa platformom na kojoj će moći da traže kandidate za radnu praksu u njihovim kompanijama. Pored predstavnika UMHCG i poslodavaca, radionici su prisustvovali i predstavnici Univerziteta Crne Gore, Zavoda za

zapošljavanje i nacionalne Erasmus+ kancelarije. Fotografije sa radionice možete pogledati na linku:

https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1545533905481724

Anđela Radovanović je govorila o položaju studenata s invaliditetom na motivacionoj radionici koju je na Fakultetu političkih nauka 15. novembra organizovao Univerzitet Crne Gore - Fakultet za pomorstvo.

U okviru diseminacionih aktivnosti projekta 16. decembra smo organizovali radionicu za studente s invaliditetom o programima mobilnosti i radne prakse u okviru ovog projekta. Pored studenata s invaliditetom, radionici su prisustvovali i predstavnici projektnog tima s Univerziteta Crne Gore i nacionalne Erasmus+ kancelarije koji su studentima odgovarali na pitanja koja se tiču mobilnosti. Studenti su bili u prilici i da od svojih kolega koji su učestvovali u sličnim programima čuju njihova iskustva. Nakon radionice se troje studenata koji su joj prisustvovali prijavilo za program mobilnosti, a ukupan broj prijavljenih studenata za ovaj program je šest (pet s UCG i jedan sa UDG). U januaru će biti izvršena selekcija kandidata, a očekuje se da prve razmjene počnu u aprilu i traju do kraja maja. Fotografije s radionice dostupne su na linku: https://www.facebook.com/pg/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1635888529779594

Projekat ERASMUS+ - „Let’s speak about disability“

U januaru je predat završni narativni i finansijski izvještaj za projekat. U martu smo vodili aktivnu komunikaciju sa Evropskom Komisijom u vezi sa ispravkama finansijskog izvještaja. Krajem maja dostavljena je tražena dodatna dokumentacija i korigovani izvještaj u skladu sa preporukama EK. Krajem juna je donator uplatio posljednju ratu u iznosu od 1.758,00€.

Volonteri

Posljednjeg dana decembra u Udruženje je stigla volonterka iz Turske koja je kod nas bila do 12. februara.

25. januara je iz Turske stigla još jedna volonterka koja je u CG bila do 28. februara.

Sastanci s predstavnicima/ama i ekspertima/icama međunarodnih subjekata

Sredinom marta je Miroslava-Mima Ivanović ispred UMHCG-a učestvovala na sastanku predstavnika/ca NVO s eksperticom **DG Justice-a Evropske komisije**, g-đom Gianinom Popescu. Na sastanku je naša predstavnicica govorila o: neusvajanju komentara UMHCG-a na Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, nekvalitetnosti i neprimjenjivanju preporuka Analize usklađenosti crnogorskog zakonodavstva s Konvencijom UN-a, kršenju prava OSI na privatnost i povjerljivost ličnih podataka, neuvažavanju stavova i znanja o OOSI od strane državnih organa u procesima međusobne saradnje, dugotrajnosti postupaka za ostvarenje prava po osnovu invaliditeta.

Krajem marta je održan sastanak s gospođom Barbarom Rotovnik na kome se, pored tema diskutovanih na sastanku s gospođom Popescu, govorilo i o sastancima sa članovima Komiteta UN za prava osoba s invaliditetom.

U maju i oktobru smo učestvovali i u evaluaciji postojećeg sistema nadgledanja (monitoringa) dječijih prava u Crnoj Gori koji vrši **konsultantkinja Unicefa** za potrebe UN sistema u Crnoj Gori i Vlade Crne Gore. Dali smo svoj osvrt i iskustva na način sprovođenja inkluzije u obrazovnom sistemu i generalno u vezi poštovanja dječijih prava, s posebnim fokusom na prava djece s invaliditetom.

U oktobru je Anđela Radovanović imala sastanak s predstavnicima UNICEF-a vezano za prikupljanje podataka o programima roditeljstva za roditelje/staratelje adolescenata. Tom prilikom je skrenula pažnju na servise podrške za adolescente s invaliditetom, ali i za programe podrške roditeljima s invaliditetom.

U septembru su predstavnice UMHCG-a Anđela Radovanović i Miroslava-Mima Ivanović imale sastanak s **predstavnicima Američke ambasade u Podgorici** Tomom Rosenom Molinom i Milenom Labović, organizovanom povodom pripreme Izvještaja Stejt dipartmenta (State

Department) o ljudskim pravima. Na sastanku su predstavnice UMHCG-a govorile o stanju u oblasti ljudskih prava OSI, prije svega o Zaključnim razmatranjima Komiteta UN-a za prava osoba s invaliditetom povodom Inicijalnog izvještaja Crne Gore o sprovođenju Konvencije.

U decembru je organizovan radni ručak članova **Parlamentarnog odbora EU i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje** (The European Union - Montenegro Stabilization and Association Parliamentary Committee) s predstavnicima/cama NVO, na kome je ispred UMHCG-a učestvovala Miroslava-Mima Ivanović. Na radnom ručku su NVO iznosile ključne probleme u smislu kršenja EU standarda. Predstavnica UMHCG-a je kazala da u oblasti invaliditeta postoji veliki prostor za neodgovornost državnih i lokalnih organa jer su OSI diskriminisane i nemaju jednake šanse u borbi za svoja prava kao drugi/e građani/ke. Istakla je i probleme: nepostojanja pristupačnog javnog prevoza, servisa podrške, neprimjenjivanja standarda pristupačnosti objekata i površina u javnoj upotrebi, loših rješenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz juna ove godine, nenamjenskog trošenja sredstava Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom i dugih procedura za ostvarenje prava na subvencije poslodavcima za prilagođavanje radnog mjesta i asistenciju u radu.

EASPD i Fondacija Petrović

Na poziv Fondacije Petrović i Evropskog udruženja pružalaca socijalnih usluga – EASPD održan je sastanak u Podgorici kojem su prisustvovali i predstavnici UMHCG Milenko Vojičić i Aleksandra Pavićević. Prisutni su predstavili plan aktivnosti za Crnu Goru, prije svega, konferenciju koja će se organizovati u oktobru a organizacije iz Crne Gore su predstavljali svoja iskustva i aktivnosti pružanja usluga, saradnje s državom i sl.

Evropsko udruženje pružalaca servisa za OSI je 26. i 27. oktobra organizovalo godišnju konferenciju u Podgorici, u hotelu Hilton. Konferenciji su ispred UMHCG prisustvovali predsjednik Skupštine Milenko Vojičić i programska menadžerka Anđela Radovanović. Anđela Radovanović je u svojstvu govornice učestvovala na panelu Politički okvir za održivi razvoj, gdje je govorila o Alternativnom izvještaju o primjeni Konvencije UN o pravima OSI.

Krajem maja dobili smo poziv da popunimo upitnik za **Mid-term evaluation of IPA CSF 2011-2016**. U upitniku smo naveli prethodna iskustva sa programom i kao preporuku naveli mogućnost uvođenja afirmativnih mjera i pojednostavljivanje procedure za osobe sa invaliditetom i pripadnike marginalizovanih grupa.

U junu smo pozvani na **konsultativni sastanak i fokus grupu povodom sprovođenja monitoringa** o podršci EU socijalnoj zaštiti, odnosno sprovođenju servisa podrške u Crnoj Gori. Imajući u vidu da se kroz pozive EU finansiraju isključivo projekti praćenja, iniciranja i lobiranja za usvajanje i sprovođenje politika, ali ne i same aktivnosti sprovođenja servisa podrške konsultante je interesovalo mišljenje organizacija civilnog društva u CG koje rade sa marginalizovanim grupama, kao i njihova iskustva u sprovođenju EU projekata, te kako bi oni željeli da proces podrške EU bude usmjeren na NVO. Sastanku je prisustvovao Milenko Vojičić ispred UMHCG.

Godišnja sjednica Skupštine Evropskog foruma osoba s invaliditetom – EDF AGA

Sredinom maja su Marina Vujačić i Milenko Vojičić prisustvovali godišnjoj sjednici Evropskog foruma OSI na kojoj su se birali organi za naredni četvorogodišnji mandat i razgovaralo se o osnivanju Koalicija, odnosno nacionalnih organizacijama u zemljama Balkana koje još uvijek nijesu članice EDF i Evropske unije.

Generalna Skupština WDU

U periodu 20-21. maja izvršna direktorica Marina Vujačić i programska menadžerka Anđela Radovanović su predstavljale UMHCG na V Generalnoj Skupštini Svjetske unije osoba sa invaliditetom (World Disability Union - WDU) u Moskvi. Na Skupštini je izabrano novo rukovodstvo WDU za naredne četiri godine i predložen plan rada. Predloženo je da se u Crnoj Gori otvori regionalna kancelarija WDU za Jugoistočnu Evropu i da njenim radom koordinira UMHCG.

ODNOSI S JAVNOŠĆU

U toku 2017. godine UMHCG je imalo značajnu medijsku aktivnost. Pojavili smo se u preko 50 priloga na televizijama, gostovanjima i novinskih tekstova. Gostovali smo na Televiziji Crne Gore - jutarnjem programu, Dnevniku, Putevima života, EU kutku, Okviru, Mozaiku, Magazin; TV Vijesti - „Uradi digitalno“, Reflektoru, jutarnjem programu i informativnim emisijama; TV Budva - informativnoj emisiji Polis, jutarnjem programu, TV 777 - jutarnjem programu i informativnim emisijama, TV Nikšić - jutarnjem programu, Novi TV - u informativnom programu, TV Pink M - informativnim emisijama. Dali smo i više izjava za različite radio stanice: RCG, Homer, radio Titograd, radio Rožaje, radio Svetigora, a bili smo prisutni i na portalima - Vijesti, MNE Magazin, FOS media, Kodex.me, Onogošt, DN Dan koji najredovnije prati aktivnosti UMHCG i Pobjedu. Materijali su dostupni na našem YouTube kanalu i fejsbuk stranici.

U septembru smo kreirali i Instagram nalog UMHCG-a https://www.instagram.com/umhcg_aydm/.

Pravilnik o opisu i sistematizaciji radnih mjesta

U februaru smo dopunili i izmijenili Pravilnik o opisu i sistematizaciji radnih mjesta pozicijama administrativnog asistenta/kinje i koordinatorka/ke Servisa za zapošljavanje.

PROJEKTI / APLIKACIJE

Od tri projekta kojima smo aplicirali u 2016. i za koje smo čekali odgovor u 2017, dva nijesu odobrena, dok je sažetak trećeg projekta odobren, ali puni projekat je nakon dodatnih evaluacija odbijen. Odobreno nam je devet projekata kojima smo aplicirali u toku 2017, a za dva projekta nijesmo dobili povratnu informaciju. Dvanaest projekata kojima smo aplicirali nam nije podržano, dok za njih sedam očekujemo informacije u 2018. godini.